

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการรกรการอ่านโรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม สังกัดเทศบาลนครขอนแก่น โดยประยุกต์ใช้รูปแบบชิปป์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโครงการและการประเมินโครงการรกรการอ่าน

1. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
 - 1.1 ความหมายของการประเมินโครงการ
 - 1.2 ความมุ่งหมายของการประเมินโครงการ
 - 1.3 ประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการ
2. รูปแบบทฤษฎีการประเมิน
 - 2.1 รูปแบบทฤษฎีการประเมินของไทเลอร์ (Tyler)
 - 2.2 รูปแบบทฤษฎีการประเมินของครอนบาค (Cronbach)
 - 2.3 รูปแบบทฤษฎีการประเมินของสคริฟเวน (Scriven)
 - 2.4 รูปแบบทฤษฎีการประเมินของอัลคิน (Alkin)
 - 2.5 รูปแบบทฤษฎีการประเมินชิปป์ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)
 - 2.6 รูปแบบทฤษฎีการประเมินของสเตก (Stake)
 - 2.7 รูปแบบทฤษฎีการประเมินของโปรวัส (Provas)
3. โครงการรกรการอ่านของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม
4. กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
 - 4.1 แนวคิดทฤษฎีการอ่าน
 - 4.2 ความสำคัญของการอ่าน
 - 4.3 การส่งเสริมการอ่าน
5. บริบทโรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

1. ความหมายของการประเมินโครงการ

ความหมายของการประเมินโครงการได้มีนักวิชาการแต่ละท่านให้ความหมายไว้ ดังนี้
 สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2541 : 2) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ และพิจารณาบ่งชี้ให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงโครงการนั้นเพื่อดำเนินงานต่อไป หรือยุติการดำเนินโครงการนั้น

กรวีร์ ศรีกิจการ (2543 : 16) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการเป็นการประยุกต์ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมเพื่อตัดสินใจและพัฒนาโครงการด้านการวางแผน ติดตามประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการทางสังคมรวมทั้งการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงจากการนำนโยบายและแผนงาน โครงการไปปฏิบัติ

ณรงค์ นันทวรรณ (2547 : 381) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ หาแนวทางวิธีการปรับปรุงวิธีการจัดการเกี่ยวกับโครงการและหาผลที่แน่ใจว่าเกิดจากโครงการเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

ประชุม รอดประเสริฐ (2547 : 74) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึงกระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ และพิจารณาชี้ให้ทราบถึงจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อดำเนินงานต่อไปหรือจะยุติการดำเนินโครงการนั้น

มัลลิกา คงพันธ์ (2548 : 36) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่ให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทำให้ทราบข้อบกพร่องจุดเด่น จุดด้อย ของโครงการและทราบว่าโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพียงใดและที่สำคัญ คือช่วยให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการได้ทั้งปัจจุบันและอนาคต

สุวิมล ตีรกานันท์ (2548 : 2-3) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สามารถใช้ในการพิจารณาการดำเนินการซึ่งจะทำให้การดำเนินการเป็นไปได้อย่างทันที่ทันที่ ภายในเวลาที่เหมาะสม

แววตา พลกษา (2550 : 54) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง แล้วนำไปวิเคราะห์เทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ว่า ได้ผลมากน้อยเพียงใด และข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเลือกที่ดีที่สุดจากทางเลือกที่มีอยู่ของผู้บริหารโครงการ

พิสนุ พงศ์ศรี (2550 : 68) กล่าวว่า การประเมินโครงการโดยรวมแล้วเป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโครงการในระยะหนึ่งระยะใดหรือทุกระยะ โดยนำสารสนเทศจากการวัดมา

เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจจัดทำโครงการ ทดลองหรือนำร่อง ปรับเปลี่ยน ระเบียบ ปรับปรุง ขยายผล หรือยกเลิกโครงการนั่นเอง

สุพักตร์ พิบูลย์ (2551 : 4) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการ ที่เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วตัดสินใจคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยเทียบกับเกณฑ์ เป็นกระบวนการที่ ช่วยให้ได้อะไรข้อมูลประกอบการตัดสินใจเป็นกิจกรรมที่ใช้วิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ มีขั้นตอนที่สำคัญๆ คือ วิเคราะห์เป้าหรือสิ่งที่มุ่งประเมิน กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการประเมินออกแบบ ประเมิน สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปและเขียนรายงาน การประเมิน

สุวิมล ว่องวานิช (2551 : 57-58) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการ ที่ทำให้ทราบถึงสัมฤทธิ์ผลของโครงการ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินโครงการเป็นตัว ช่วยในการตัดสินใจว่า โครงการดังกล่าวนั้นสมควรได้รับการขยายงาน สนับสนุนให้คงอยู่ต่อไป หรือสมควรระงับการดำเนินการ การประเมินจะต้องให้ได้ข้อมูลที่ช่วยผู้บริหารตัดสินใจในการ เลือกลงทุนทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหา ผลของการประเมินควรจะสามารถนำไปช่วยปรับปรุง โครงการให้ดีขึ้น

สมคิด พรหมจ้อย (2551 : 2) ให้แนวคิดไว้ว่า การประเมินโครงการ เป็นขั้นตอน สำคัญประการหนึ่งของการกำหนดโครงการ ซึ่งต้องปฏิบัติทั้งก่อนดำเนินการ ขณะดำเนินการ และหลังการดำเนินงานโครงการ

จากการศึกษาถึงความหมายของการประเมินโครงการ สรุปได้ว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทราบข้อบกพร่อง จุดเด่น จุด ด้อยของโครงการ เปรียบเทียบผลการดำเนินงานว่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ดี หรือไม่อย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ ยุติโครงการ หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการ ดำเนินโครงการ เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของโครงการให้ดียิ่งขึ้น

2. ความมุ่งหมายของการประเมินโครงการ

ความมุ่งหมายของการประเมินโครงการได้มีนักวิชาการแต่ละท่านให้ความหมายไว้ ดังนี้ ประชุม รอดประเสริฐ (2547 : 74-75) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมาย เฉพาะ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อแสดงถึงเหตุผลที่ชัดเจนของโครงการอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการตัดสินใจว่า ลักษณะใดของโครงการมีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งจะต้องทำการประเมินเพื่อการหาประสิทธิภาพ และข้อมูลชนิดใดที่จะต้องเก็บรวบรวมไว้เพื่อการวิเคราะห์
 2. เพื่อรวบรวมหลักฐานความเป็นจริง และข้อมูลที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การพิจารณาถึง ประสิทธิภาพของโครงการ
 3. เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล และข้อเท็จจริง เพื่อนำไปสู่การสรุปผลของโครงการ
 4. การตัดสินใจว่าข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใดที่สามารถนำไปใช้ได้
- จากการศึกษาถึงความมุ่งหมายของการประเมินโครงการ สรุปได้ว่าการประเมินโครงการ

มีความมุ่งหมายเพื่อหาประสิทธิผลของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ วิเคราะห์ถึงผลการดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ที่กำหนดไว้หรือไม่ เพราะผลการประเมินจะเป็นตัวกระตุ้นในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละโครงการให้มากยิ่งขึ้น

3. ประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการ

ประโยชน์และความสำคัญของการประเมินโครงการได้มีนักวิชาการแต่ละท่านให้ความหมายไว้ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 30) กล่าวว่า ประโยชน์ของการประเมินโครงการ คือ

1. ช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนงานและโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรและความเป็นไปได้ของกิจกรรม
2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ มีความชัดเจน
3. ช่วยในการหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน
4. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการต่อไปหรือไม่
5. ช่วยให้ได้ข้อมูลที่บอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามโครงการว่าคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่
6. เป็นแรงจูงใจให้กับผู้ปฏิบัติงานในโครงการ เพราะจะทำให้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการให้ดียิ่งขึ้น

ณรงค์ นันทวรรณ (2547 : 398-399) กล่าวว่า ประโยชน์ของการประเมินโครงการ คือ

1. เพื่อช่วยในการตัดสินใจก่อนจะเริ่มจัดทำโครงการ โดยศึกษาความเป็นไปได้
2. เพื่อช่วยสำหรับการตัดสินใจ ว่าควรจะขยาย ดำเนินการต่อ หรือรับรองยุติโครงการ เป็นการประเมินผลลัพธ์รวม
3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงการในจุดใดจุดหนึ่งซึ่งเป็นการประเมินแบบแผนรวมทั้งหมด
4. เพื่อเป็นประจักษ์พยานและเป็นเครื่องมือในการหาการสนับสนุนเกี่ยวกับโครงการ
5. ในทางตรงกันข้ามก็อาจจะเป็นเครื่องมือช่วยให้ถูกโจมตีในเรื่องดังกล่าวได้
6. เพื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและความรู้พื้นฐานในกระบวนการพัฒนาสังคม
7. เพื่อจัดข้อผิดพลาดทั้งหลาย ก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ ทำให้การวางแผนและการปฏิบัติมีโอกาสสอดคล้องกันได้ง่าย
8. ในระหว่างการปฏิบัติงานถ้าเกิดข้อผิดพลาดไม่สอดคล้องกันระหว่างแผนกับการปฏิบัติยังสามารถปรับปรุงแผนหรือการปฏิบัติให้สอดคล้องกันได้โดยไม่ต้องเสียเวลาไปเริ่มใหม่
9. การประเมินผลหลังการเสร็จสิ้นโครงการ จึงทราบความสำเร็จของการปฏิบัติงาน ผลกระทบของโครงการอื่น ข้อบกพร่องของโครงการ เพื่อที่จะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขโครงการในลักษณะเดียวกัน

10. เพื่อเป็นประโยชน์แก่การวางแผนในโครงการต่อเนื่อง

11. เหมาะสำหรับโครงการที่มีการลงทุนมากและโครงการที่มีความเสี่ยงสูงโครงการเหล่านี้ควรจะมีการวางแผน และปฏิบัติเพียงครั้งเดียว ไม่ใช่รอประเมินผลครั้งสุดท้าย ถ้าวางแผนไม่ตรงกับกรปฏิบัติแล้วค่อยวางแผนใหม่จะก่อให้เกิดความเสียหายมาก

12. สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

สุวิมล ตรีภานันท์ (2548 : 2) กล่าวว่า ลักษณะที่สำคัญของการประเมินโครงการ คือ

1. การจัดเก็บข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการในทุกรูปแบบและทุกขั้นตอน

2. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์

3. มีการใช้ข้อมูลนั้นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

4. สารสนเทศที่ได้จากข้อมูล สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้มี

ประสิทธิภาพ

แววตา พุกษา (2550 : 57-59) กล่าวว่า ความสำคัญและประโยชน์ของโครงการสรุปได้ดังนี้

1. การประเมินจะช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหาร และผู้ประเมิน ส่วนใดที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ หรือมาตรฐานในการดำเนินงานหากขาดความแน่นอนแจ่มชัดจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข ให้มีความถูกต้องชัดเจนเสียก่อน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนช่วยทำให้โครงการมีความชัดเจน และสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างได้ผล มากกว่าโครงการที่ไม่ได้รับการประเมิน

2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่า หรือประโยชน์เต็มที่ ทั้งนี้เพราะการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ ข้อมูลใดหรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวนหรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น หรือมีมากเกินไปจะได้รับการทันทอนและทรัพยากรใดที่ขาดก็ จะได้รับการจัดหาเพิ่มเติม ฉะนั้นการประเมินโครงการจึงมีส่วนที่ทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์โครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดี ย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินไปด้วยดี และบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ หากโครงการใดโครงการหนึ่งมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติย่อมกระทบกระเทือนต่อแผนงานทั้งหมดโดยรวม ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้เช่นเดียวกันว่าหากประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพย่อมหมายถึงการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และดำเนินงานไปด้วยดีเช่นเดียวกัน

4. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการ และทำให้โครงการมีข้อที่ก่อให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง

5. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบ ควบคุมชนิดหนึ่งซึ่งดำเนินงานอย่างมีระบบและมีความเป็นวิทยาศาสตร์ ทุกอย่างของโครงการ ปัจจัยทุกชนิดที่ใช้ในการดำเนินงานจะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียด ทั้งข้อมูลนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Outputs) จะได้รับการตรวจสอบประเมินผลทุกขั้นตอน ส่วนใดที่เป็นปัญหาหรือไม่มีคุณภาพจะได้รับการพิจารณาย้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ต้องการ

6. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อการปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะวิธีการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการ ย่อมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ มีความพึงพอใจ มีความตั้งใจ กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานต่อไปมากขึ้น

7. การประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ การประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารทราบถึงอุปสรรคปัญหา ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ โดยข้อมูลดังกล่าวจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการต่อไป หรือจะยุติโครงการนั้น ผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผน หรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารและฝ่ายการเมือง

แอนเดอร์สัน และบอล (Anderson. & Ball. 1978 : 14-35 ; อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์. 2540 : 18-19) ได้อธิบายบทบาทและประโยชน์ของการประเมินโครงการในด้านวัตถุประสงค์ต่างๆ ไว้ 6 ประการ คือ

1. เพื่อช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปใช้ ซึ่งได้แก่ การประเมินว่า โครงการที่จัดทำขึ้นนั้นมีความจำเป็นมากน้อย หรือมีความสมเหตุสมผลหรือไม่ ความเป็นไปได้หรือคุ้มค่ากับเงินทุน ค่าใช้จ่ายต่างๆ เพียงไร โครงการเป็นที่ต้องการสำหรับกลุ่มเป้าหมายหรือจะได้รับการสนับสนุนแค่ไหน รวมทั้งขนาดและขอบเขตการนำโครงการไปใช้กว้าง หรือแคบ เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินเหล่านี้จะช่วยในการนำมาประมวลสรุปตัดสินใจ สำหรับผู้บริหารหรือแหล่งทุนที่จะตัดสินใจอนุมัติการนำโครงการดังกล่าวไปดำเนินการใช้ต่อไป

2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการโดยต่อเนื่องต่อไป หรือการขยายโครงการและการรับรองโครงการ ซึ่งได้แก่ การประเมินภายหลังจากโครงการได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว (ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้) เป็นการประเมินเพื่อจะรู้ว่า โครงการดังกล่าวยังมีความจำเป็นต้องจัดให้มีอยู่อีกต่อไปหรือไม่ ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการได้รับผลตอบแทนคุ้มค่ากับทุนที่สูญเสียไปมากน้อยเพียงใด และโครงการที่ดำเนินการไปนั้น ก่อให้เกิดผลข้างเคียง (Side Effects) ทั้งทางบวกและทางลบหรือไม่

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเมื่อโครงการได้มีการนำไปดำเนินการใช้ระยะหนึ่ง หรือเป็นการประเมินในช่วงการดำเนินโครงการ ทั้งนี้โดยการทำการประเมิน เพื่อที่จะปรับปรุงส่วนต่างๆ ของโครงการอื่น ได้แก่

3.1 วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อที่จะรู้ว่า วัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ นั้น เมื่อมีการดำเนินโครงการไปชั่วขณะหนึ่ง มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ หรือได้รับการยอมรับสนับสนุนร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุถึง วัตถุประสงค์ มากน้อยเพียงใด

3.2 เนื้อหาของโครงการ เป็นการพิจารณาว่า เนื้อหาสาระหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ กำหนดไว้ในโครงการมีความครอบคลุมเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ลำดับขั้นตอนของกิจกรรมเป็นไปตามลำดับที่จะเอื้อต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงไร นอกจากนั้นก็ยังพิจารณาอีกว่า เนื้อหาสาระของโครงการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภูมิหลัง หรือพื้นเดิมของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการจากโครงการมากน้อยเพียงใด

3.3 วิธีการดำเนินโครงการ โดยพิจารณาว่า โครงการที่กำลังดำเนินการอยู่นั้น มีกลุ่มเป้าหมายร่วมโครงการเป็นจำนวนเท่าไร ครบหรือไม่ครบตามที่กำหนดไว้ โครงการมีผู้ร่วมงานเพียงพอหรือไม่เท่าไร โครงการมีการดำเนินงาน หรือดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร กลุ่มเป้าหมายผู้ร่วมโครงการได้รับการเสริมแรง หรือการสร้างแรงจูงใจอย่างไร

3.4 สภาวะแวดล้อมของโครงการ หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับนโยบายทางการเมืองหรือทางการบริหารของผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการว่า ให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการหรือไม่ เป็นอุปสรรคต่อการที่จะดำเนินการต่อไปเพียงใด ทรัพยากรสนับสนุนอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการมีเพียงพอมากน้อยเพียงใด ตลอดจนกระทำการยอมรับหรือให้การสนับสนุนและการต่อต้านของสาธารณะที่มีต่อโครงการเป็นไปในทิศทางใด

4. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนโครงการจากแหล่งต่างๆ ซึ่งได้แก่ การพิจารณาความสนับสนุนโครงการสาธารณชน การเมือง แหล่งเงินทุน รวมทั้งนักวิชาชีพอื่นๆ โดยต้องการรู้ว่า แหล่งดังกล่าวนี้มีแหล่งใดบ้างให้การสนับสนุนโครงการอย่างแท้จริง เมื่อมีการดำเนินโครงการอยู่ในขณะนั้น

5. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการขัดขวางต่อต้านโครงการจากแหล่งต่างๆ ในทางตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการในข้อที่สี่ นอกจากเราจะต้องการรู้ถึงแหล่งที่ให้การสนับสนุนโครงการแล้ว ในการดำเนินโครงการใดๆ ก็ตาม บางครั้งโครงการดังกล่าวนั้นก็ได้รับการขัดขวางต่อต้าน ทำให้การดำเนินโครงการไม่อาจเป็นไปได้โดยสะดวก และวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ว่าจะไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้น การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อพิจารณาว่าแหล่งใดบ้างที่ขัดขวางโครงการจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดำเนินโครงการให้มีความเป็นไปได้โดยสะดวกต่อไป

6. เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการพื้นฐานต่างๆ ซึ่งหมายถึง การได้รับความรู้ความเข้าใจในพื้นที่นอกเหนือจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่ทำการประเมิน แต่ว่ามีผลต่อโครงการ ได้แก่ พื้นฐานด้านการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านสังคมวิทยา และด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษาถึงประโยชน์และความสำคัญในการประเมินโครงการ สรุปได้ว่าการประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ มีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาอันเกิดจาก

ผลกระทบของโครงการ ช่วยในการควบคุมคุณภาพของงาน ดูว่าการปฏิบัติงานตามโครงการนั้น บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ช่วยให้ได้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้รับบริการเป็นแรงจูงใจให้กับ ผู้ปฏิบัติงาน ผลของการประเมินโครงการเป็นข้อมูลบ่งบอกถึงประสิทธิภาพการทำงานซึ่งสำคัญ ในการวางแผนหรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารต่อไป

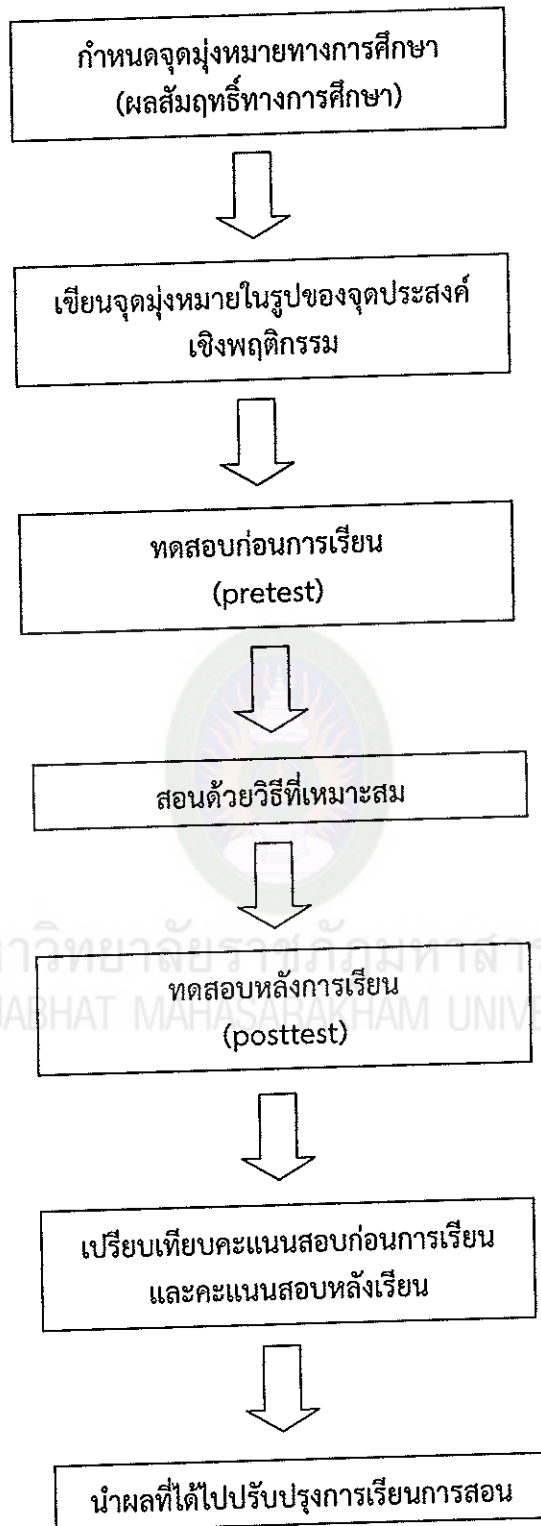
รูปแบบทฤษฎีการประเมินการประเมิน

รูปแบบทฤษฎีการประเมินมีหลายประเภท สำหรับที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ผู้วิจัยได้เลือกมา นำเสนอทั้งหมด 7 รูปแบบ

1. รูปแบบทฤษฎีการประเมินของไทเลอร์ (Tyler)

ณรงค์ นันทวรรณ (2547 : 383) ได้กล่าวถึงแนวคิดการประเมินโครงการของไทเลอร์ ว่าเป็นการเปรียบเทียบผลงานที่คาดหวังกับผลงานที่เกิดขึ้นจริงและยังต้องเปรียบเทียบกันภายใน ระหว่างผลงานที่เกิดขึ้นจริงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ จึงกล่าวได้ว่ายุคของไทเลอร์เป็นการ ประเมินโครงการที่เน้นผลงานของโครงการมากกว่าข้อมูลนำเข้าของโครงการ และการวัดเพื่อการ ประเมินจะมีขอบเขตกว้างขวางมากกว่าที่จะยึดอยู่กับมาตรฐานแต่เพียงอย่างเดียว

สุวิมล ติรกานันท์ (2548 : 42-43) ได้กล่าวถึงว่าไทเลอร์ได้พัฒนาแบบจำลองนี้ขึ้นในปี ค.ศ.1942 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการประเมินผลทางการศึกษา ประเด็นที่ใช้ในการประเมิน คือ วัตถุประสงค์ เป็นการตรวจสอบว่าผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ มุ่งเน้นที่ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่เป็นผลมาจากการเรียนการสอนในโรงเรียนมีขั้นตอน โดยมี จุดอ่อนคือ การมุ่งเน้นที่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทำให้การประเมินขาดสารสนเทศที่เป็น ประโยชน์ในด้านอื่นๆ

แผนภูมิที่ 2 แบบจำลองการประเมินของไทเลอร์
ที่มา : สุวิมล ติรกานันท์ (2548 : 42)

พิสนุ พงศ์ศรี (2550 : 81-82) ได้กล่าวว่า ไทเลอร์ได้พัฒนารูปแบบการประเมินแบบที่ยึดจุดมุ่งหมาย (goal-based model) จากแนวคิดว่าการกระทำโดย้อมมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนหรือถ้ายังไม่ชัดเจนผู้เกี่ยวข้องก็ต้องอภิปรายหาข้อสรุปจนชัดเจนก่อน รูปแบบที่คิดขึ้นจึงใช้เพื่อศึกษาความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การเรียน หรือวิชาหลักสูตรระดับต่างๆ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอนคือ

1. เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ชัดเจน สามารถวัดได้จากวัตถุประสงค์ที่อยู่ในระดับกว้างหรือเป็นนามธรรมมากกว่า

2. กำหนดเนื้อหา สถานการณ์ที่แสดงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน

3. เลือกพัฒนาหรือสร้างเครื่องมือวัดผล

4. ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

5. ประเมินผลโดยการเปรียบเทียบข้อมูลกับวัตถุประสงค์

จากแนวคิดและขั้นตอนรูปแบบการประเมินของไทเลอร์ จะเน้นความชัดเจนของวัตถุประสงค์ ซึ่งมีจุดเด่นคือมีความสะดวกและชัดเจนในการประเมิน เพราะสามารถประเมินเปรียบเทียบกันได้ และง่ายต่อการนำไปใช้ ถ้ามีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน จุดด้อยคือการประเมินที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก จะทำให้ละเลยสิ่งอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ทำให้สารสนเทศที่ได้จากการประเมินมีขีดจำกัด

ไทเลอร์ (Tyler, 1969 : 90-93) เป็นผู้นำที่สำคัญในการประเมินโครงการ ได้ให้ความหมายของการประเมิน การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง เขาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน โดยเสนอเป็นกรอบความคิดครั้งแรกในปี ค.ศ.1943 โดยเน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม แล้วประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์เหล่านั้น โดยมีแนวความคิดว่า โครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ ดูได้จากผลผลิตของโครงการว่า ตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แต่แรกหรือไม่เท่านั้น แนวคิดลักษณะนี้เรียกว่า แบบจำลองยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก

จากการศึกษาถึงแนวคิดการประเมินโครงการของไทเลอร์ จึงสรุปได้ว่าเป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก มุ่งให้ความสนใจเปรียบเทียบผลที่ได้รับจากโครงการกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งหมายถึง การเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ผู้เรียนสามารถกระทำได้จริงหลังการจัดการเรียนการสอน กับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมซึ่งได้กำหนดขึ้นไว้ก่อนที่จะจัดการเรียนการสอน

2. รูปแบบการประเมินของครอนบาค (Cronbach)

รัตนะ บัวสนธ์ (2540 : 101) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการประเมินผลของครอนบาคไว้ว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา นอกจากนั้นความคิดเห็นของครอนบาค สิ่งที่เขาเรียกว่า “โครงการ” ก็อาจเป็นได้ทั้งกิจกรรมใดๆ ก็ได้ เช่น

กิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางหรือข้อเสนอแนะให้คนส่วนใหญ่ปฏิบัติ ตลอดจนการทดลองทางการศึกษาอื่นๆ ครอนบาค มีความเห็นแตกต่างจากไทเลอร์ในเรื่องของการประเมินผลการเรียนการสอนตรงที่เขาไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างเฉพาะเจาะจงหรืออย่างแคบ ทั้งนี้ครอนบาค เสนอแนะให้กำหนดไว้อย่างกว้างๆ หรือทั่วไป โดยเขาให้เหตุผลว่าการกำหนดจุดประสงค์เฉพาะเจาะจงจะทำให้ผู้เรียนและผู้สอนสนใจกับพฤติกรรมที่เรียนรู้อันตามที่กำหนดไว้เท่านั้น และจะละเลยไม่ให้ความสนใจเรียนรู้หรือทำการสอนในเรื่องอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้มีการรวบรวมข้อมูลอย่างรอบด้านมากกว่าที่จะเก็บข้อมูลเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อการประเมินผู้เรียน ครอนบาคก็สนับสนุนให้ใช้วิธีการศึกษาภาพรวมเฉพาะตัวผู้เรียน และไม่ใช้วิธีการเปรียบเทียบระหว่างผู้เรียนเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ข้อมูลทางด้านความรู้ ทักษะ ทักษะการเขียน

สุมิต ติกรานันท์ (2548 : 43) ได้กล่าวถึงว่าครอนบาคได้พัฒนาแบบจำลองขึ้นในปี ค.ศ. 1963 เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในแบบจำลองของไทเลอร์ จุดเน้นของแบบจำลองนี้เป็นการประเมินเพื่อสร้างสารสนเทศในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องในด้านอื่นๆ ด้วย

จากการศึกษาถึงแนวคิดการประเมินโครงการของครอนบาค จึงสรุปได้ว่าการประเมินที่เหมาะสมนั้นต้องพิจารณาหลายๆ ด้าน ไม่ควรประเมินเฉพาะแต่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เท่านั้นแต่ควรประเมินหรือตรวจสอบผลข้างเคียงของโครงการด้วย โดยใช้แนวทางการประเมินอีก 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การศึกษากระบวนการ 2) การวัดศักยภาพของผู้เรียน 3) การวัดทัศนคติ 4) การติดตามผล ซึ่งหน้าที่สำคัญก็คือการค้นพบข้อบกพร่องของโครงการ เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

3. รูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven)

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 49-52) ได้กล่าวถึงหลักการประเมินของสคริฟเวนในปี ค.ศ. 1967 ว่าการประเมินมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. การประเมินความก้าวหน้า (formative evaluation) เป็นการประเมินในระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุง และพัฒนาโครงการให้ดีขึ้น
2. การประเมินผลสรุป (summative evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการมีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินในคุณค่าของโครงการ ตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดีของโครงการเพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นที่คล้ายคลึงกันต่อไป

สคริฟเวนมีความเห็นที่แตกต่างกับครอนบาค ในเรื่องของการใช้กลุ่มเปรียบเทียบมาใช้ในการประเมิน โดยเห็นว่าการใช้กลุ่มเปรียบเทียบมีข้อดีมากกว่าการไม่ใช้กลุ่มเปรียบเทียบซึ่งจะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลา นอกจากนี้สคริฟเวนยังเชื่อว่าการศึกษากลุ่มย่อย (micro-studies) ด้วยวิธีการเปรียบเทียบจะเป็นประโยชน์มากกว่าการศึกษาประชากรทั้งหมด (cross-studies) และทำได้ง่ายและบ่อยครั้งกว่า

1. ความเป็นประโยชน์ ความคุ้มค่ากับการลงทุน
2. ขวัญกำลังใจ หรือคุณธรรม จากผลของโครงการ

3. ค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมาก

ณรงค์ นันทวรรณะ (2547 : 385-387) ได้กล่าวถึงหลักการประเมินของสคริฟเวนว่าจะแบ่งเป็นช่วงๆ ดังนี้คือ

1. การประเมินระหว่างโครงการ เป็นการประเมินในขณะที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอข้อมูลที่เป็นให้กับผู้บริหารได้ปรับปรุงแก้ไขโครงการให้ดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีคุณค่าต่อกระบวนการวางแผนเป็นอย่างมาก

1.1 การประเมินการระบบ หมายถึง การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการเป็นการประเมินความต้องการในการจัดทำโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ก่อนที่จะนำไปใช้เพื่อการดำเนินโครงการ วิเคราะห์ผลตอบแทนที่จะได้รับจากการจัดทำโครงการรวมทั้งการคาดคะเนผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ การประเมินโครงการประเภทนี้ บางทีเรียกว่า การประเมินก่อนตกลงใจดำเนินโครงการ

1.2 การวางแผนโครงการ หมายถึง การจัดทำโครงการหรือรูปแบบของโครงการให้เหมาะสม และสอดคล้องกับส่วนประกอบ รายละเอียด และข้อมูลต่างๆ ที่โครงการมีอยู่ การประเมินโครงการประเภทนี้เป็นการจัดทำโครงการให้พร้อมก่อนการดำเนินโครงการหรือการนำโครงการไปปฏิบัติ

1.3 การนำโครงการไปปฏิบัติ หมายถึง การประเมินกระบวนการในการดำเนินงานของโครงการให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ การประเมินประเภทนี้มีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น การประเมินผลขณะปฏิบัติงาน หรือเรียกว่าการประเมินกระบวนการ เป็นต้น

2. การประเมินเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ เป็นการประเมินภายหลังจากการดำเนินงานโครงการได้เสร็จสิ้นแล้วและผู้ประเมินวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจว่า โครงการนั้นมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด สมควรที่จะดำเนินงานต่อหรือไม่

2.1 การปรับปรุงโครงการ หมายถึง การตรวจสอบค้นหาข้อบกพร่องของโครงการแล้วปรับปรุงโครงการนั้นให้ดำเนินการต่อไป การประเมินโครงการประเภทนี้เป็นการประเมินเมื่อโครงการได้เสร็จสิ้นแล้วอย่างทันทีทันใด นำผลที่ได้จากการประเมินมาเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการแล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อมูลย้อนกลับที่เกิดขึ้นเพื่อให้โครงการมีผลงานตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้

2.2 การตัดสินใจยอมรับโครงการ หมายถึง การประเมินผลกระทบต่างๆ หลังจากโครงการได้เสร็จสิ้นแล้ว ว่าโครงการที่ดำเนินการนั้นก่อให้เกิดผลต่อองค์กรหรือสังคมอย่างสมควรที่โครงการนี้จะดำเนินการต่อไป หรือจะต้องสิ้นสุดลง การประเมินโครงการประเภทนี้อาจเรียกว่าการประเมินหลังโครงการสิ้นสุด

สุวิมล ติรกานันท์ (2548 : 45) ได้กล่าวว่าสคริฟเวนได้เสนอแบบจำลองขึ้นในปี ค.ศ. 1967 โดยแบ่งการประเมินเป็น 2 ส่วน คือ

1. การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ หมายถึง ประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ โดยบุคคลภายในโครงการเป็นการเก็บข้อมูลเป็นระยะๆ

2. การประเมินผลสรุปของโครงการ หมายถึง การประเมินเพื่อยุติหรือขยายโครงการ

โดยบุคคลภายในและภายนอกโครงการเป็นการเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการเพียงครั้งเดียวตอนสิ้นสุดโครงการ

สคริฟเวน (Scriven. 1967 : 56-65) ได้ให้ความหมายของการประเมิน คือ การรวบรวมข้อมูลการตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล และการกำหนดเกณฑ์ประกอบการประเมิน เป้าหมายที่สำคัญของการประเมิน คือ การตัดสินใจคุณค่าของโครงการ

จากการศึกษาถึงแนวคิดการประเมินโครงการของสคริฟเวน จึงสรุปได้ว่าเป้าหมายสำคัญของการประเมินคือการให้ข้อตัดสินคุณค่าของกิจกรรม ดังนั้นประเภทของการประเมินจึงมี 2 ลักษณะคือการประเมินระหว่างดำเนินการ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงโครงการและการประเมินผลรวม เป็นแนวทางที่ดีกับโครงการอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและประเมินโดยไม่มีวัตถุประสงค์คือการประเมินไม่ควรให้ความสนใจเฉพาะจุดมุ่งหมายของโครงการที่ตั้งไว้เพียงอย่างเดียวแต่ควรให้ความสนใจกับผลที่เกิดขึ้นกับโครงการ ซึ่งนอกเหนือจากจุดมุ่งหมายของโครงการ ไม่ว่าจะผลอันนั้นจะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งผลบางอย่างอาจเป็นสารสนเทศที่มีความสำคัญและคุณค่ามา ซึ่งจะช่วยให้การประเมินโครงการมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติ และสามารถให้ข้อมูลข่าวสารที่กว้างขวางและใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

4. รูปแบบการประเมินของอัลคิน (Alkin)

อัลคิน (Alkin. 1969 : 72-78) ได้เสนอรูปแบบการประเมินเรียกว่า CSE (Center for the study of Evaluation Approach) จุดเน้นของการประเมินตามแนวความคิดของอัลคิน คือ การประเมินเพื่อการตัดสินใจ อัลคินได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการกำหนดขอบเขตของสิ่งเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ในการเลือกแนวทางเหมาะสมกับการดำเนินงานของโครงการ

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 45-46) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินของอัลคินที่เรียกว่าซีเอสอี (CSE) โดยจุดเน้นของการประเมินตามแนวความคิดของอัลคิน คือการประเมินเพื่อการตัดสินใจ โดยประกอบไปด้วยการจัดหาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจในการประเมินจำเป็นต้องประเมินในเรื่องต่างๆ 5 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินระบบ (System Assessment) เป็นการอธิบายสภาพของระบบเพื่อเปรียบเทียบสภาพที่แท้จริงและความคาดหวังที่จะให้เกิดขึ้น การประเมินระบบจะช่วยให้สามารถกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม สิ่งที่จะต้องศึกษาสำหรับการประเมินระบบแต่ละส่วนจำเป็นต้องใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ กัน

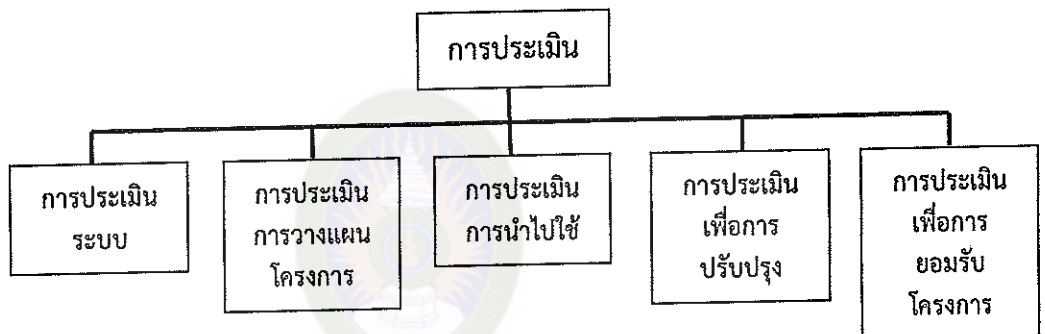
2. การประเมินการวางแผนโครงการ (Program Planning) เป็นการประเมินก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ เพื่อหาข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการตัดสินใจพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมของโครงการ

3. การประเมินการดำเนินโครงการ (Program Implementation) เป็นการประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินงาน เพื่อตรวจสอบดูว่าการดำเนินของโครงการนั้นได้เป็นไปตาม

ขั้นตอนต่างๆ ที่ได้วางแผนไว้หรือไม่ ผลที่เกิดมีความสอดคล้องกับสิ่งที่วางแผนไว้ หรือคาดหวังไว้เพียงใด

4. การประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ (Program Improvement) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อมูล ที่นำมาใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมายและมีผลที่ไม่คาดคิดมาก่อนเกิดขึ้นบ้างหรือไม่ เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงโครงการต่อไป

5. การประเมินเพื่อยอมรับโครงการ (Program Certification) ขั้นตอนนี้มักประเมินต้องการข้อมูลข่าวสาร รายงานต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อใช้ข้อมูลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของโครงการ และศักยภาพในการนำไปใช้กับโครงการในสถานการณ์อื่นๆ ได้กว่าวางแผนเพียงใด ในขั้นนี้ข้อมูลที่ได้จะทำให้ผู้บริหารตัดสินใจได้ว่าควรจะดำเนินการกับโครงการในลักษณะใด อาจจะยกเลิก ปรับปรุงใหม่ หรืออาจจะขยายโครงการออกไปอีก

แผนภูมิที่ 3 รูปแบบการประเมินโครงการของอัลคิน
ที่มา : สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 46)

สุวิมล ติรกานันท์ (2548 : 47) ได้กล่าวว่าอัลคินได้พัฒนาวิธีการประเมินที่เรียกว่า center for the study of evaluation approach ในปี ค.ศ. 1969 โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 5 ด้านดังนี้

1. การประเมินสภาพของระบบที่เป็นอยู่ โดยเป็นการประเมินสภาพทั้งหมดของพื้นที่เป้าหมาย โดยนำข้อมูลที่ได้มากำหนดขอบเขตของงานและวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. การประเมินเพื่อวางแผนโครงการ เป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการเพื่อพิจารณาตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการดำเนินการ
3. การประเมินเพื่อการดำเนินโครงการ เป็นการประเมินในระหว่างที่ดำเนินโครงการเพื่อติดตามกำกับงานให้เป็นไปตามแผน
4. การประเมินเพื่อการปรับปรุงโครงการ เป็นการประเมินในระหว่างดำเนินโครงการเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาแก้ไข ปรับปรุงโครงการ
5. การประเมินเพื่อการยอมรับผลของโครงการ เป็นการประเมินเพื่อการศึกษาผลที่ได้

จากโครงการและรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อการปรับปรุง ยกเลิกหรือขยายโครงการ

จากการศึกษาถึงแนวคิดการประเมินโครงการของอัลคิน จึงสรุปได้ว่าการประเมินเป็นกระบวนการของการคัดเลือกข้อมูลและการจัดระบบสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอต่อผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ หรือเพื่อเลือกแนวทางในการทำโครงการ นับเป็นการประเมินที่มีระบบ คือ มีการประเมินการวางแผนโครงการเพื่อช่วยให้ได้วิธีการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ มีการประเมินดำเนินโครงการเพื่อหาทางปรับปรุงจากการตรวจสอบและสุดท้าย คือการประเมินเพื่อรับรองโครงการ เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

5. รูปแบบการประเมินชิปป์ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) CIPP Model

จำเนียร สุขหลาย และคณะ (2544 : 223-231) ได้อธิบาย รูปแบบการประเมินชิปป์ CIPP Model การประเมินด้านต่างๆ มีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การประเมินบริบท หรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินสภาวะแวดล้อมเป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่วไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผลเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินสภาวะแวดล้อมนี้มีลักษณะต่างๆ ที่สำคัญมากมาย จัดเป็นการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ (Macro Analytic) เป็นตัวกำหนดขอบเขตของการประเมิน การบรรยาย และการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมาย การประเมินสภาวะแวดล้อมทำให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ โดยอาศัยการวินิจฉัยและการจัดเรียงลำดับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของที่ประชุมและสถานการณ์

วิธีการประเมินสภาวะแวดล้อมมี 2 วิธี คือ

1.1 Contingency Mode

1.2 Congruence Mode

Contingency Mode เป็นการประเมินสภาวะแวดล้อม เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดันจากภายนอกระบบ (Opportunities and Pressure Outside of the Immediate System) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้พัฒนาส่งเสริมโครงการให้ดีขึ้น โดยใช้การสำรวจปัญหาภายในขอบเขตที่กำหนดอย่างกว้างๆ เช่น การสำรวจงานวิจัยและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง การประเมินค่านิยมของชุมชน ข้อเสนอแนะต่างๆ แนวโน้มของการพัฒนาเศรษฐกิจ สถิติประชากร ฯลฯ การสำรวจปัญหาเหล่านี้ ทำให้สามารถที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งมีประโยชน์ในการวางแผนโครงการต่อไป คำถามที่ใช้ในการประเมินสภาวะแวดล้อมแบบ Contingency Mode คือ คำถามประเภท “ถ้า...แล้ว”

Congruence Mode เป็นการประเมินโดยการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริง (Actual Result) กับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้ทำให้เราทราบว่า วัตถุประสงค์

ใดบ้างที่ไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การประเมินสถานะแวดล้อมจะได้มาซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับระบบ เพื่อประโยชน์สำหรับผู้บริหารในทางปฏิบัติ สถาบันการศึกษาควรจะได้มีการประเมินสถานะแวดล้อม เพื่อที่จะให้ได้มาทั้งข้อมูลที่เป็น Contingency Mode and Congruence Mode การกำหนดเป้าหมายและคุณค่าของระบบ จำเป็นต้องมีการตรวจสอบเพื่อดูว่า บรรลุเป้าหมายหรือไม่ ต้องใช้วิธีแบบ Congruence Mode แต่ในสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความต้องการของบุคคล และสถานที่จะเป็นตัวหลักของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น จึงควรใช้วิธีประเมินแบบ Contingency Mode โดยใช้คำถามแบบ “ถ้า...แล้ว” เพื่อตัดสินใจว่า เป้าหมายและนโยบายเดิมนั้น ควรจะได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ดังนั้น ใน การประเมินสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ควรจะใช้การประเมินทั้ง 2 แบบ เพราะ Congruence Mode จะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของวัตถุประสงค์ในขณะที่ Contingency Mode เป็นไปเพื่อการปรับปรุง

ในการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับสถานะแวดล้อม มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดทิศทางของหน่วยที่จะประเมิน เพื่อที่จะได้สอดคล้องกับนโยบายและการตัดสินใจในการบริหารของระบบ ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างนักประเมินกับผู้บริหาร นักประเมินจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการตัดสินใจในปัจจุบัน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่ต้องการใช้เพื่อการตัดสินใจในอนาคตให้แก่ผู้บริหาร

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่างๆ คือ

2.1 ความสามารถของหน่วยงาน หรือตัวแทนในการจัดโครงการ

2.2 ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

2.3 การได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ

ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยเบื้องต้น คือ การวิเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในรูปของราคาและกำไร (Cost and Benefit) ที่จะได้รับ โดยการประเมินในด้านอัตรากำลัง เวลา งบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ แต่ถ้าเป็นการประเมินด้านการศึกษา ผลกำไรอาจจะไม่อยู่ในรูปตัวเลขก็ได้ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นนี้ จะช่วยให้ข้อมูลที่ตัดสินใจได้ว่า ควรตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตรากำลังเท่าใด วางแผนงานและดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินสถานะแวดล้อมในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้นๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือทำ การประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการ เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการ คือ

3.1 เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้

3.2 เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน

3.3 เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้น

โดยสรุป ภายใต้การประเมินกระบวนการสารสนเทศจะถูกระบุวิเคราะห์รวบรวมและนำเสนอเท่าที่ผู้ดำเนินโครงการต้องการสารสนเทศนั้น อาจจะไม่บ่อยทุกวันถ้าจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะแรกๆ ของโครงการ ทั้งนี้ การประเมินนี้ไม่เพียงแต่ให้สารสนเทศที่ต้องการแก่ผู้ตัดสินใจในการคาดคะเนล่วงหน้า และการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาเท่านั้น แต่ยังต้องบันทึกสารสนเทศของกระบวนการสำหรับแปลความหมายของความสำเร็จของโครงการด้วย

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีผลอย่างต่อเนื่องในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย

ระเบียบวิธีต่างๆ ไปของการประเมินผลผลิต จะรวมสิ่งต่อไปนี้เข้าไว้ด้วยกัน คือ การดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์ในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้กับมาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือ มาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้ก่อน และทำการแปลความหมายถึงเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้นโดยอาศัยรายงานจากการประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมด้วย

ทั้งการประเมินสภาวะแวดล้อมและการประเมินผลผลิต จะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่าบรรลุเป้าหมายได้อย่างไรระบบ โดยที่การประเมินสภาวะแวดล้อมจะพิจารณาระบบโดยรวม และการประเมินผลผลิตจะพิจารณาความพยายามเปลี่ยนแปลงระบบ ดังนั้น การประเมินสภาวะแวดล้อมจึงแสดงที่สิ่งจำเพาะในรูปที่การประเมินผลผลิตจะนำไปใช้ในภายหลัง

การประเมินปัจจัยและการประเมินผลผลิต สามารถที่จะแยกให้เห็นได้ง่าย สำหรับการประเมินปัจจัยจะเกิดขึ้นก่อนดำเนินการเปลี่ยนแปลงโครงการ และการประเมินผลผลิตจะเกิดขึ้นในระหว่างและหลังโครงการ ในขณะที่การประเมินสภาวะแวดล้อมกำหนดสิ่งจำเพาะสำหรับการประเมินผลผลิต การประเมินปัจจัยก็แสดงสิ่งจำเพาะสำหรับการประเมินกระบวนการ

การตัดสินใจโดยใช้การประเมินปัจจัยพื้นฐาน โดยเฉพาะสำหรับการวางแผนการประเมินผลผลิต ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการประเมินปัจจัย คือ การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการที่เลือก และแผนการประเมินผลผลิต ซึ่งสามารถประยุกต์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบปฏิบัติได้

การประเมินผลผลิตจะสืบสาวสิ่งที่มีอยู่ว่า ได้บรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้วหรือกำลังจะบรรลุ แต่การประเมินกระบวนการจะประเมินสิ่งที่มีอยู่ว่า ระเบียบการนั้นได้รับการกระทำไปตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่ การประเมินทั้ง 2 ชนิด จะให้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับการควบคุมและพัฒนาการเปลี่ยนแปลงระเบียบปฏิบัติในกระบวนการ การประเมินกระบวนการทำให้สามารถที่จะลงความเห็นได้ว่า การนำระเบียบปฏิบัติไปทำจริงนั้น ตรงหรือไม่กับแบบที่วางไว้และการ

ประเมินผล ช่วยให้ตกลงใจได้ว่าวัตถุประสงค์นั้นบรรลุหรือไม่ สารนิเทศทั้งสองชนิดร่วมกันจะแสดงให้เห็นอย่างหนักแน่นถึงสาเหตุมากกว่าอันใดอันหนึ่งโดยลำพังในการตัดสินใจว่า ระเบียบปฏิบัตินั้นควรดำเนินต่อไป โดยมีการแก้ไขหรือว่าจะต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด ถึงแม้จะเพิ่มหน้าที่ในการควบคุมโครงการเข้ามามีด้วยการประเมินทั้งสองก็ยังคงอำนวยความสะดวกและช่วยอธิบายถึงผลที่ได้จากโครงการอยู่

การที่การประเมินผลผลิตรายงาน ว่า วัตถุประสงค์นั้นมีผลสัมฤทธิ์หรือไม่ การประเมินกระบวนการจะแสดงให้เห็นถึงรากฐานสำหรับการแปลความหมายเหตุผลสำหรับสิ่งที่ได้มานั้น คือ ถ้าไม่ปรากฏผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ก็จำเป็นต้องรู้ว่า ระเบียบปฏิบัติที่ตั้งใจไว้นั้น ได้ถูกนำไปปฏิบัติจริงหรือไม่ การประเมินกระบวนการจะให้สารนิเทศสำหรับทำความเข้าใจในข้อนี้ และถ้าปรากฏผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการบรรยายถึงระเบียบปฏิบัติที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้นออกมา

รัตนะ บัวสนธิ์ (2556 : 10-23) รูปแบบการประเมิน CIPP เป็นการนำตัวอักษรตัวแรกของมิติการประเมิน 4 ด้าน มาประกอบกัน ได้แก่ การประเมินบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) ซึ่งสตีฟเฟิลบีม พัฒนานำเสนอขึ้นโดยมีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์การทำการประเมินโครงการทางการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่กลางปี 1960 โดยต้องการที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อจำกัดของรูปแบบการประเมินดั้งเดิม อาทิ การออกแบบการทดลองการประเมิน อิงวัตถุประสงค์ และการทดสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รูปแบบหรือวิธีการประเมินแบบดั้งเดิมมีข้อจำกัดในการศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาในสมัยนั้น จึงทำให้เกิดการพัฒนาแบบการประเมินใหม่ๆ เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาอย่างรอบด้านหลายแง่มุมมากขึ้น ซึ่งรูปแบบการประเมิน CIPP ก็เป็นหนึ่งในรูปแบบการประเมินอื่นๆ ที่นักประเมินในยุคนั้นพัฒนานำเสนอไว้ รูปแบบการประเมิน CIPP ปรากฏขึ้นเป็นลายลักษณ์ชัดเจนในหนังสือชื่อ Educational Evaluation and Decision Making ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1971 และปรับปรุงอีกครั้งในปี 2007 ในหนังสือ Evaluation Theory Models and Applications โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินบริบท : Context Evaluation หมายถึง การประเมินเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น (Need) ปัญหา (Problem) คุณสมบัติที่มีค่า (Assets) และโอกาส (Opportunities)

การประเมินบริบทอาจจะประเมินได้ทั้งก่อน ระหว่างหรือแม้กระทั่งหลังการดำเนินโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซง (Intervention) อื่นๆ (Stufflebeam and Shinkfield, 2007 : 336) ในกรณีประเมินบริบทก่อนการดำเนินโครงการ องค์กรหรือหน่วยงานจะใช้ผลจากการประเมินบริบทเพื่อช่วยจัดลำดับความสำคัญและกำหนดเป้าหมายสำหรับโครงการนั้น แต่ถ้าวางเป็นการประเมินบริบทระหว่างหรือหลังดำเนินโครงการหรือสิ่งแทรกแซงอื่นๆ องค์กรและหน่วยงาน มักจะดำเนินการและจัดทำรายงานการประเมินบริบทจึงมีประโยชน์สำหรับการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายของโครงการและช่วยให้ผู้รับบริการได้ประเมินว่าโครงการหรือ มีคุณสมบัติตอบสนองหรือเป็นไปตามความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร

เทคนิควิธีการที่ใช้ในการประเมินบริบท ควรใช้วิธีการรวบรวมสารสนเทศอย่างหลากหลายครอบคลุมสมาชิกที่เป็นประชากรเป้าหมายรวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น นักประเมินอาจใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแล้วสร้างแบบสอบถามหรือแบบสำรวจความต้องการจำเป็น และทำการทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบต้องการจำเป็นจำแนกตามกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น หรืออาจศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิผลทางการเรียนของนักเรียน ในรายการนี้เช่นนี้ นักประเมินก็อาจทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาใดๆ เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้เปรียบเทียบได้

ผลการประเมินบริบทสามารถนำมาใช้ได้อย่างกว้างขวาง เช่น ผู้บริหารสามารถนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้สื่อสารกับสมาชิกในองค์กรเพื่อแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ จุดแข็ง จุดอ่อน ความต้องการจำเป็น คุณสมบัติที่มีค่า โอกาส และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาขององค์กร แต่สำหรับนักพัฒนาโครงการก็สามารถที่จะนำผลการประเมินบริบทไปใช้เพื่อสนับสนุนของรับทุนหรือจัดทำสัญญาต่างๆ เกี่ยวกับโครงการดังกล่าว สำหรับโรงเรียนนั้นก็อาจใช้การประเมินบริบทเพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียนและผู้ปกครองในการชี้แนะและพัฒนาความก้าวหน้าทางการเรียนให้ดีขึ้น ในส่วนของนักประเมินก็ต้องใช้ผลการประเมินบริบทเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กับแผนงานโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้นๆ

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า : Input Evaluation จุดมุ่งเน้นหลักของการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยจัดลำดับโครงการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการจำเป็น โดยการศึกษาและตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนเกี่ยวกับแนวทางต่างๆ ที่มีศักยภาพหรือมีความเป็นไปได้มากที่สุด ในอันที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การประเมินปัจจัยนำเข้าจะเป็นตัวบ่งบอกล่วงหน้าถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือประสิทธิผลของความพยายามเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่โครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้นๆ ต้องการให้เกิด จุดมุ่งเน้นประการที่สองของการประเมินปัจจัยนำเข้า ก็เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นทางเลือกต่างๆ และเพราะเหตุใดจึงเลือกแนวทางนั้น ในกรณีเช่นนี้ สารสนเทศที่ได้จากการประเมินปัจจัยนำเข้าจะมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับบ่งบอกให้เห็นถึงความรับผิดชอบ (Accountability) ใดๆ ของผู้พัฒนาโครงการที่พยายามออกแบบและปรับปรุงงบประมาณใดๆ ของโครงการหรือสิ่งแทรกแซงดังกล่าว นอกจากนี้แล้วการประเมินปัจจัยนำเข้าก็จะช่วยจำแนกและจัดลำดับแนวทางที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้มีหน้าที่ตัดสินใจได้ใช้เป็นทางเลือกสำหรับการดำเนินงานต่อไป โดยสรุปการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ต่างๆ ที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายตอบสนองความต้องการจำเป็นให้แก่ผู้รับผลประโยชน์ ก่อให้เกิดแผนงานปฏิบัติได้จริงและใช้งบประมาณได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการบันทึกและสร้างสำเนารับผิดชอบเกี่ยวกับการได้มาซึ่งทรัพยากรและวิธีดำเนินงานในแผนงานนั้นๆ นอกจากนี้แล้วหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยให้ผู้นำโครงการหลีกเลี่ยงความสูญเสียใดๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้นวัตกรรมหรือโครงการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าถึงทรัพยากรที่จะต้องสูญเสียไป

นักประเมินอาจจัดสารสนเทศเหล่านี้อย่างเป็นทางการเป็นหมวดหมู่ไว้ในห้องวางแผนโดยเฉพาะ และจัดกลุ่มที่ศึกษาเฉพาะเพื่อทำการสืบค้นหรือดำเนินการจัดทำแผนสัมมนาโดยตรงเกี่ยวกับการวิเคราะห์วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในโครงการ นักประเมินต้องใช้สารสนเทศที่ได้ทั้งหมดเพื่อนำไปสู่การได้กลยุทธ์หรือแนวทางการดำเนินงานที่มีแนวโน้มศักยภาพก่อให้เกิดการยอมรับได้ต่อการนำไปใช้ ทั้งนี้โดยอาจจัดลำดับแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวโดยอาศัยหรือพิจารณาจากเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้

- 2.1 ตอบสนองการบรรลุความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์
- 2.2 ตอบสนองเป้าหมายที่เป็นปัญหาขององค์กร
- 2.3 ศักยภาพของประสิทธิผล
- 2.4 ต้นทุนที่ต้องใช้
- 2.5 สอดคล้องมืออยู่จริงในทางการเมือง
- 2.6 มีความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการ
- 2.7 มีศักยภาพเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกพื้นที่หนึ่งๆ

ต่อจากนั้นนักประเมินสามารถที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจว่าจะเลือกหรือค้นหาแนวทางการดำเนินงานหรือไม่อย่างไร ในกรณีที่เป็นการค้นหาวัตรกรรมหรือแนวทางการดำเนินงานใหม่ๆ นักประเมินอาจจัดทำเกณฑ์อย่างเป็นทางการเป็นเอกสารชัดเจนในวัตรกรรมนั้นต้องบรรลุและจัดลำดับข้อเสนอแนวทางต่างๆ ตามเกณฑ์ที่ต้องบรรลุซึ่งเลือกไว้แล้ว ในลำดับต่อไปนักประเมินอาจจัดลำดับข้อเสนอหรือแนวทางที่มีศักยภาพแก่การยอมรับได้และชี้แนะแนวทางหรือคุณลักษณะที่ดีที่สุดให้แก่องค์กรหรือหน่วยงานว่าจะดำเนินการอย่างไร นอกจากนี้ นักประเมินก็อาจทำได้โดยการจัดให้มีการรับฟังเพื่อให้ได้สารสนเทศเพิ่มเติมจากผู้ปฏิบัติหรือผู้บริหารเกี่ยวกับข้อเสนอหรือแนวทางต่างๆ ที่ดีที่สุดสำหรับเป็นทางเลือกการตัดสินใจให้แก่หน่วยงานองค์กรนั้นๆ

การประเมินปัจจัยนำเข้า นำไปประยุกต์ใช้ได้หลายกรณี อาทิ ผู้บริหารใช้สำหรับจัดทำข้อเสนอเพื่อขอรับเงินลงทุนสนับสนุนการดำเนินงานจากคณะกรรมการกำหนดนโยบายในหน่วยงานหนึ่งๆ โรงเรียนหรือหน่วยงานทางการศึกษาใช้สำหรับจัดทำข้อเสนอเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนแผนงาน โครงการทางการศึกษา ในขณะที่เดียวกันผู้กำหนดนโยบายหรือผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการศึกษาก็ใช้สำหรับการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับความคุ้มค่าหรือประสิทธิผลที่ได้รับเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนหรืองบประมาณที่ต้องจัดสรรให้กับโครงการหรือนวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ๆ

3) การประเมินกระบวนการ : Process Evaluation เป็นการตรวจสอบการนำแผนงานหรือโครงการไปใช้หรือตรวจสอบการดำเนินการใช้แผนงาน โครงการ วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการประเมินกระบวนการก็คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการนั้นๆ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโครงการว่าเป็นไปตามตารางเวลาที่กำหนดหรือไม่ การใช้งบประมาณและประสิทธิภาพเป็นอย่างไร สำหรับวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งก็เพื่อชี้แนะแนวทางให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในการปรับปรุงการใช้งบประมาณและแนวทางการดำเนินงานของ

โครงการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เพราะโดยปกติแล้วเมื่อมีการเริ่มต้นดำเนินงานของโครงการหรือแผนงานผู้ปฏิบัติย่อมไม่สามารถที่จะกำหนดสิ่งต่างๆ ได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดกิจกรรม การใช้บุคลากร งบประมาณ หรืออื่นๆ ดังนั้นการได้รับสารสนเทศจากการประเมินกระบวนการ ก็สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจปรับปรุงสิ่งต่างๆ ในโครงการให้สามารถดำเนินการต่อไปและมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ในการประเมินกระบวนการนั้น ควรทำการเปรียบเทียบระหว่างกิจกรรมและค่าใช้จ่ายจริง กับกิจกรรมในแผนงาน โครงการและงบประมาณที่กำหนดไว้ว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร รวมทั้งบรรยายให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้และท้ายที่สุดก็ควรจัดทำรายงานที่ผู้ร่วมโครงการหรือผู้ทำการสังเกตได้ตัดสินคุณภาพของกระบวนการที่ใช้

นักประเมินกระบวนการจำเป็นต้องดำเนินการค่อนข้างมากในการควบคุมกำกับและจัดทำเอกสารเกี่ยวกับกิจกรรมของโครงการหรือตัวแทรกแซง ซึ่งอาจเริ่มจากการทบทวนกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องแผนการปฏิบัติงาน งบประมาณและการประเมินภูมิหลังของโครงการหรือที่แทรกแซงเพื่อที่จะพิจารณาว่ากิจกรรมอะไรที่ควรต้องกำกับในโครงการหรือสิ่งแทรกแซงดังกล่าว การพิจารณาตัวอย่างที่เป็นไปได้ในการให้บริการกลุ่มผู้รับประโยชน์ การฝึกอบรม ให้คำปรึกษาทีมผู้ปฏิบัติงาน การจัดประชุมทีมผู้ปฏิบัติงาน การควบคุมกำกับผังงาน (Work flow) การบำรุงรักษาตรวจสอบเครื่องอุปกรณ์การจัดลำดับและแจกจ่ายวัสดุ การควบคุมค่าใช้จ่าย การจัดการสารสนเทศของโครงการเหล่านี้ เป็นต้น

เทคนิควิธีที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศในการประเมินกระบวนการนั้น นักประเมินควรใช้วิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดการรบกวน (Unobtrusive) แก่ผู้ปฏิบัติงานให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซงนั้นๆ ด้วยเช่นกัน นักประเมินอาจพิจารณาภาพรวมๆ ว่ากิจกรรมหรือการดำเนินงานของโครงการดังกล่าวเป็นอย่างไร โดยการตรวจเยี่ยมและสังเกตที่ศูนย์ของกิจกรรมนั้น การทบทวนวิเคราะห์เอกสารที่ปรากฏ (เช่น แผนปฏิบัติงาน งบประมาณ รายงานบัญชีและระยะเวลาการจัดประชุม) การเข้าร่วมประชุมกับทีมปฏิบัติงานและการสัมภาษณ์บุคคลหลัก หลังจากนั้นนักประเมินต้องจัดรายงานสรุปเกี่ยวกับแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อค้นพบและประเด็นการสังเกต นักประเมินควรแสดงให้เห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ของกระบวนการอย่างชัดเจนตามที่ได้จากผู้ปฏิบัติงาน พร้อมทั้งนำเสนอรายงานนี้ในการประชุมทีมผู้ปฏิบัติงาน และเชิญผู้อำนวยการของทีมผู้ปฏิบัติงานให้เป็นผู้ดำเนินการอภิปรายเกี่ยวกับข้อค้นพบซึ่งปรากฏในรายงาน ทีมงานของโครงการอาจจะใช้รายงานเพื่อการตัดสินใจให้เหมาะกับการปฏิบัติงานของตนต่อไป ต่อจากนั้นนักประเมินก็ควรทบทวนเกี่ยวกับแผนงานการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งต่อไป รวมทั้งการจัดทำรายงานตามลำดับ โดยการสอบถามความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากทีมผู้ปฏิบัติงานถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อที่จะให้ได้สารสนเทศที่มีประโยชน์มากที่สุด ในการจัดประชุมนำเสนอรายงานให้กับทีมผู้ปฏิบัติงานในครั้งต่อไป ซึ่งทีมผู้ปฏิบัติงานก็อาจจะให้ข้อเสนอแนะที่ดีเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินว่าควรจะทำอย่างไร เช่น อาจใช้การสังเกต บันทึกการปฏิบัติงานประจำวันของทีมผู้ปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม

เป็นต้น นอกจากนั้นนักประเมินก็ควรจะสอบถามผู้ปฏิบัติงานถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมหรือดีที่สุดสำหรับการใช้ประโยชน์จากรายงานการประเมินช่วงถัดไป

นักประเมินกระบวนการควรจัดลำดับรายงานโดยพิจารณาว่าจะก่อให้เกิดผลดีที่สุดแก่ทีมผู้ปฏิบัติงานในการนำไปใช้ในแผนปฏิบัติงานและบูรณาการเข้ากับสิ่งแวดล้อมโดยรอบ โครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น นักประเมินควรจะต้องบรรยายให้เห็นถึงสิ่งที่เบี่ยงเบนออกไปจากแผนงานที่กำหนดและควรชี้ให้เห็นถึงความผันแปรเหล่านี้ว่ามีลักษณะอย่างไรเมื่อพิจารณาจากความแตกต่างระหว่างบุคคลกลุ่มบุคคลหรือสถานที่ที่แตกต่างเบี่ยงเบนไปจากแผนงานนั้น

ผลการประเมินกระบวนการนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายกรณียกตัว เช่น สมาชิกในทีมงานใช้สำหรับชี้แนะแนวทางการดำเนินกิจกรรม แก้ไขแผนงานที่ผิดพลาดและจัดทำบันทึกความรับผิดชอบ ผู้จัดการบางคนใช้ตารางหรือปฏิทินสะท้อนผลกลับผลการประเมินกระบวนการที่จัดทำปกติหรือสม่ำเสมอเพื่อทำให้ทีมผู้ปฏิบัติงานรักษาหน้าที่และความรับผิดชอบของตน การประเมินกระบวนการยังช่วยให้บุคคลภายนอกได้เรียนรู้ว่าอะไรคือสิ่งสำคัญที่ต้องทำและอะไรคือต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียในกรณีที่พวกตนต้องการกระทำในลักษณะที่คล้ายๆ กัน

4. การประเมินผลผลิต : Product Evaluation วัตถุประสงค์หลักของการประเมินผลผลิตก็เพื่อสอบวัด ความสำเร็จ และตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซงว่าตอบสนองบรรลุลความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์หรือไม่ จอกจากนั้นการประเมินผลผลิตก็จะต้องประเมินผลลัพธ์ (Outcomes) ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งที่เป็นไปในทางบวกและทางลบอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นบ่อยครั้งที่นักประเมินยังขยายขอบเขตการประเมินผลผลิตไปสู่การประเมินในสิ่งที่เรียกว่า ผลลัพธ์ระยะยาวอีกด้วย

การประเมินผลผลิตควรดำเนินการโดยอาศัยการรวบรวมและวิเคราะห์การตัดสินใจของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมิน (Evaluand) นั้น ในบางครั้งก็อาจทำการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินอื่นซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันและก็มีอยู่บ่อยๆ ที่ผู้รับบริการจากโครงการต้องการจะรู้ว่าโครงการดังกล่าวได้ผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่และมีประโยชน์คุ้มกับการลงทุนดำเนินการเพียงไร ดังนั้นในทางที่เหมาะสมแล้วนักประเมินก็ควรที่วิเคราะห์ตีความให้เห็นว่าจุดอ่อนของการใช้โครงการหรือแผนปฏิบัติงานส่วนใดที่เป็นสาเหตุทำให้ได้ผลลัพธ์อ่อนด้อยลงไปด้วย เทคนิควิธีการที่ใช้ประเมินผลผลิตมิได้กำหนดไว้อย่างเป็นทางการตายตัว แต่นักประเมินอาจต้องใช้วิธีการอย่างหลากหลายร่วมกันเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาผลลัพธ์ทั้งหมดของสิ่งที่ได้รับการประเมิน รวมทั้งยังช่วยในการตรวจสอบข้ามกันไปมาระหว่างข้อค้นพบที่หลากหลายอีกด้วย

ในการประเมินผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดนั้น นักประเมินจำเป็นต้องศึกษา ค้นหาผลลัพธ์ที่ได้คาดหมายด้วย ทั้งผลลัพธ์ในเชิงบวกและเชิงลบโดยการรับฟังความคิดเห็นหรือสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียกับสิ่งที่ได้รับการประเมินเพื่อที่จะทำการทดสอบสมมุติฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์ให้ครอบคลุมทุกๆ ด้าน และสืบหาข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบสำหรับยืนยันหรือไม่ยืนยันสมมุติฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์ดังกล่าว นอกจากนี้แล้วนักประเมินอาจใช้

วิธีการศึกษารายกรณีโดยเลือกบุคคลที่ได้รับประสบการณ์จากโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินเพื่อทำการสัมภาษณ์ระดับลึกเกี่ยวกับผลที่เกิดจากโครงการดังกล่าว หรือนักประเมินอาจใช้วิธีการสำรวจความคิดเห็นทางโทรศัพท์หรือทางจดหมายของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อให้ตัดสินใจเกี่ยวกับการได้รับบริการตามมุมมองของแต่ละคนทั้งที่เป็นภาพบวกและลบ ยิ่งไปกว่านั้น นักประเมินก็อาจจะให้ผู้เข้าร่วมโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมิน เขียนเสนอตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการได้รับบริการและก่อให้เกิดผลดีต่อการปฏิบัติงานของตน เช่น ผลผลิตของงานที่เพิ่มขึ้น หรือตำแหน่งหน้าที่การงานใหม่ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งนักประเมินอาจใช้การสังเกตเพื่อจำแนกและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มบุคคลโดยเปรียบเทียบตามรายการตรวจสอบผลลัพธ์กับโครงการให้บริการอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับโครงการที่ได้รับการประเมิน

การจัดทำรายงานข้อค้นพบจากการประเมินผลผลิตอาจทำให้แตกต่างกันตามขั้นตอน กล่าวคือ นักประเมินอาจจัดทำรายงานผลผลิตที่เกิดขึ้นในแต่ละวงรอบของโครงการ รายงานดังกล่าวนี้ควรแสดงให้เห็นว่าโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้นๆ ได้บรรลุเป้าหมายความต้องการจำเป็นเพียงใดในขณะที่รายงานเมื่อสิ้นสุดวงรอบทั้งหมดของโครงการ ควรเป็นรายงานที่นำเสนอให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์สรุปรวมทั้งหมดของโครงการดังกล่าว ดังนั้นรายงานผลการประเมินผลผลิตจึงต้องเป็นการสรุปตีความให้เห็นถึงผลที่ชัดเจนในการตอบสนองความต้องการจำเป็น ต้นทุนที่ใช้ดำเนินการและผลตอบแทนหรือผลการปฏิบัติทั้งหมดที่ได้รับในแผนงาน โครงการนั้นๆ นักประเมินยังต้องจัดทำรายงานการศึกษาติดตามเพื่อแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ระยะยาวที่เกิดขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้บางกรณีอาจต้องจัดทำรายงาน วิเคราะห์และบูรณาการผลที่ได้รับทั้งหมดเข้าด้วยกันเพื่อเสนอต่อกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มหรือแต่ละบุคคล

ผลการประเมินผลนั้น ประชาชนทั่วไปนำมาใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าโครงการแผนงาน หรือสิ่งแทรกแซงนั้นมีคุณประโยชน์เพียงพอต่อการนำไปดำเนินการต่อเนื่องต่อไป หรือควรดำเนินการซ้ำอีกหรือควรขยายขอบเขตการนำไปใช้ในสถานการณ์หรือสถานที่อื่นๆ ต่อไป ในขณะที่เดียวกับสถาบันและหน่วยงานก็ยังคงใช้สำหรับปรับเปลี่ยนหรือแทนที่แผนการปฏิบัติในการที่จะทำให้เกิดประสิทธิผลได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนและตอบความต้องการจำเป็นของสมาชิกทั้งหมดที่เน้นประชากรเป้าหมาย ผลจากการประเมินผลผลิตมีความสำคัญในทางจิตวิทยาเป็นอย่างมาก เมื่อผลจากการประเมินแสดงให้เห็นถึงความงอกงามที่เกิดขึ้นจากแนวทางที่ชาญฉลาดในการดำเนินโครงการ ผลการประเมินเช่นนี้นับเป็นสิ่งเสริมแรงที่ดีสำหรับทั้งทีมปฏิบัติงานในโครงการและผู้รับบริการจากโครงการหรืออาจจะเป็นสิ่งที่ทำลาย ลดทอนแรงจูงใจก็ได้ ถ้าหากผลที่ได้รับการประเมินผลผลิตนั้นมีความอ่อนด้อยหรือไม่แสดงถึงความงอกงามใดๆ ที่จะพึงได้รับจากโครงการนั้นๆ เลย

ประเด็นสำคัญสุดท้ายที่ต้องพึงระวังในการจัดทำรายงานการประเมินผลผลิต ก็คือ นักประเมินไม่ควรเร่งรีบประเมินผลผลิตและจัดทำรายงานสู่สาธารณะอย่างทันทีทันใด เพราะเหตุว่าการดำเนินโครงการต้องการระยะเวลาพอสมควรที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์บรรลุตามความรับผิดชอบ (Accountability) ที่ระบุไว้ การจัดทำรายงานการประเมินผลผลิตที่ยังไม่มีวุฒิภาวะ

สุกงอม (Premature) อย่างเพียงพอ อาจนำไปสู่ความไม่สามารถตัดสินใจได้เกี่ยวกับความต่อเนื่องของโครงการเพราะเหตุว่าทำให้ไม่พบผลลัพธ์ใดๆ เกิดขึ้นเลย ทั้งนี้เนื่องจากผลลัพธ์ของโครงการต้องใช้ระยะเวลายาวพอสมควรในการศึกษาติดตาม ดังนั้นถ้าหากการจัดทำรายงานการประเมินผลผลิตสู่สาธารณะได้มีการหน่วงเวลาอย่างสมเหตุสมผลแล้ว นักประเมินอาจจะพบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังและมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับใช้สนับสนุนการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่องต่อไป

แต่อย่างไรก็ตามนักประเมินก็สามารถจะตอบสนองข้อเรียกร้องของทีมผู้ปฏิบัติงานในโครงการได้อย่างเหมาะสมเกี่ยวกับการแสดงผลข้อค้นพบหรือผลการประเมินผลผลิตเป็นระยะๆ (Formative Product Evaluation) เพื่อช่วยให้บรรลุความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามโครงการ โดยการแลกเปลี่ยน ข้อค้นพบให้แก่สมาชิกผู้ปฏิบัติงานโครงการนั้นโดยตรง กฎก้าบั้นหลัก (Rules of Thumb) สำหรับนักประเมินนั้นคือ ควรลดความสำคัญในการประเมินผลผลิตของโครงการในระยะแรกๆ และไม่ควรรีบจัดทำรายงานสู่สาธารณะควรเสนอข้อค้นพบจากการประเมินผลผลิตเป็นระยะๆ ให้แก่ทีมผู้ปฏิบัติงาน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เท่านั้น นักประเมินควรแจกจ่ายข้อค้นพบจากการประเมินผลผลิตให้กับผู้มีสิทธิ์รับรู้ภายหลังจากโครงการนั้นมีระยะเวลาพอสมควรและมีวุฒิภาวะสุกงอมที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์แล้ว หรือกล่าวอย่างถึงที่สุดได้ว่า จำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงมีความเป็นมืออาชีพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการจัดทำรายงานข้อค้นพบการประเมินผลผลิต สารสนเทศที่ได้จากการประเมินผลผลิตเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งที่แสดงถึงรายงานความรับผิดชอบของสถาบันหรือหน่วยงานที่ดำเนินโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซงใดๆ เมื่อใดก็ตามที่รายงานนั้นแสดงให้เห็นความมีนัยสำคัญของผลสัมฤทธิ์อย่างเด่นชัด ก็จะถูกนำไปใช้โน้มน้าวชุมชนและหน่วยงานให้ทุนสนับสนุนเพื่อให้เพิ่มเติมงบประมาณและขอรับการสนับสนุนทางการเมืองได้เป็นอย่างดี แต่ถ้าหากผู้มีอำนาจตัดสินใจรู้ว่าสิ่งแทรกแซงหรือโครงการนั้นๆ ไม่ทำให้ได้ผลตอบแทนที่มีความสำคัญอื่นใดเลยก็จะทำให้ยกเลิกการลงทุนดำเนินการอีกต่อไป

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 55-58) ได้กล่าวถึงสตีฟเฟิลบีมและคนอื่นๆ ในปี ค.ศ.1967 ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า จิปปี้โมเดล เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมินคือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ คำว่า CIPP เป็นคำย่อมาจากคำว่า Context, Input, Process และ Product สตีฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ เลือกลงเลือกที่เหมาะสม ซึ่งการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญ มุ่งประเมิน 4 ด้านคือ

1. การประเมินสภาพแวดล้อม (Context evaluation : C) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อใช้ข้อมูลในการตัดสินใจโดยดูว่าปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการโครงการว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้

จะช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

3. การประเมินกระบวนการ (Process evaluation : P) เป็นการประเมินระหว่างการทำเนิงานโครงการ เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการนั้นด้วย

4. การประเมินผลผลิต (Product evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้น เมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากรายงานผล ที่ได้จากการประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการร่วมด้วย

สุวิมล ตรีภานันท์ (2548 : 47-48) ได้กล่าวว่าสตฟเฟิลบีมได้พัฒนาแบบจำลองขึ้นในปี ค.ศ.1971 โดยมีแนวคิดในการสร้างสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ แบ่งการประเมินเป็น 4 ประเด็นตามประเภทของการตัดสินใจ และการนำไปใช้ประโยชน์ ได้แก่

1. สภาพแวดล้อมเพื่อการวางแผนใช้ กำหนดนโยบายหรือเป้าหมายเพื่อการคัดเลือกโครงการที่เหมาะสม

2. ปัจจัยนำเข้าเพื่อกำหนดโครงสร้างของการดำเนินงาน ยุทธวิธี วิธีการ แผนในการดำเนินงาน

3. กระบวนการเพื่อกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผน เพื่อปรับปรุงวิธีในการดำเนินงาน รายงานความก้าวหน้าของโครงการ

4. ผลผลิต เพื่อตัดสินใจยุติ ชะลอ หรือขยายโครงการ

พิสนุ พองศรี (2550 : 84-86) ได้กล่าวถึงว่าสตฟเฟิลบีมได้พัฒนารูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์สิ่งที่ประเมินอย่างครอบคลุมเพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกของผู้บริหารที่เรียกว่ารูปแบบการประเมินชิปปี้โมเดลตั้งแต่ปี ค.ศ.1965 และมีการปรับปรุงมาเรื่อยๆ จนกระทั่งล่าสุดในปี ค.ศ.2003 ซึ่งสามารถใช้กับการประเมินโครงการ แผน บุคลากร ผลิตภัณฑ์ องค์กร และระบบต่างๆ ได้โดยใช้วิธีเชิงระบบ การใช้รูปแบบการประเมินชิปปี้โมเดลอย่างถูกต้องและก่อประโยชน์สูงสุดต้องลงมือประเมินตั้งแต่ก่อนเริ่มงาน ขณะดำเนินงาน และการประเมินหลังจากสิ้นสุดการดำเนินงาน

1. การประเมินก่อนเริ่มงาน เพื่อกำหนดอันเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะทำการประเมินใน 2 ส่วน คือ

1.1 การประเมินบริบท เป็นการประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อที่จะกำหนดการดำเนินงาน วิธีการประเมินจะใช้การบรรยายและเปรียบเทียบปัจจัยนำเข้าที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวัง รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของความไม่สอดคล้องระหว่างความเป็นจริงและสิ่งที่คาดหวัง

1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการที่วางแผนไว้เพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่วิธีการประเมินใช้การบรรยายและวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่รวมถึงกลยุทธ์และกระบวนการดำเนินงานที่เป็นไปได้ต้องมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ เป็นการประเมินกระบวนการ เป็นการศึกษา

จุดอ่อนจุดแข็ง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการเพื่อจัดหาสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการได้อย่างทันทั่วทั้งที่ การประเมินขั้นตอนนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ

3. การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ เป็นการประเมินผลผลิตของโครงการ เพื่อจะตอบคำถามให้ได้ว่าการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะพิจารณาผลลัพธ์ ผลกระทบของโครงการทุกๆ ด้าน ซึ่งมักใช้เทคนิคการติดตามผลหรือประเมินผลด้วยการติดตามหลังโครงการเสร็จ ผลการประเมินจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะคง ปรับ ขยายโครงการ หรือควรถูกหยุดโครงการตามเวลาที่กำหนดไว้

จากมิติการประเมิน 4 ด้าน ของรูปแบบการประเมิน CIPP สรุปสาระสำคัญของรูปแบบได้ 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านคุณค่าของรูปแบบ หมายถึง รูปแบบการประเมิน CIPP มีคุณค่าต่อการประเมินอะไรบ้างและเป็นการประเมินที่สัมพันธ์กับมิติใดของรูปแบบ ซึ่งแสดงได้ตามแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 องค์ประกอบของรูปแบบการประเมิน CIPP และความสัมพันธ์กับโครงการ (ปรับจาก Stufflebeam and Shinkfield, 2007 : 333)

จากแผนภูมิที่ 4 แสดงให้เห็นวงกลมสำคัญ 3 วง วงในสุดเป็นส่วนที่แสดงถึงคุณค่าร่วมกันของการประเมินในการนำไปใช้กำหนดส่วนต่างๆ ในวงกรมที่สองซึ่งเป็นส่วนประกอบของโครงการ ได้แก่ เป้าหมาย แผนงานหรือแผนการปฏิบัติงาน การปฏิบัติหรือการกระทำตามแผนงานและผลลัพธ์ ที่ได้ใน 4 ส่วนประกอบของโครงการก็จะสัมพันธ์กับมิติการประเมินทั้ง 4

ด้าน ของรูปแบบการประเมิน CIPP ซึ่งเป็นวงกลมนอกสุด นั่นคือ การประเมินเพื่อนำมาใช้ กำหนดเป้าหมายของโครงการก็คือ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า ก็ใช้สำหรับ จัดทำแผนปฏิบัติงาน แต่การปฏิบัติงานหรือการกระทำตามแผนก็ต้องอาศัยการประเมิน กระบวนการและท้ายที่สุดหากจะประเมินผลลัพธ์ทั้งหมดของโครงการก็ต้องทำการประเมินผลผลิตนั่นเอง

2. บทบาทการประเมินเป็นระยะๆ และการประเมินสรุปรวม เนื่องจากรูปแบบการ ประเมิน CIPP สามารถนำมาใช้ได้ทั้งเป็นการประเมินเป็นระยะๆ (Formative Evaluation) และ การประเมินสรุปรวม (Summative Evaluation) ดังนั้น วัตถุประสงค์และการใช้ผลการประเมิน ในมิติ 4 ด้านของรูปแบบการประเมินจึงแตกต่างกัน ซึ่งสรุปให้เห็นตามตารางที่ 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ของมิติทั้ง 4 ด้าน ในรูปแบบการประเมิน CIPP กับบทบาทการประเมิน เป็นระยะๆ และการประเมินสรุปรวม

บทบาทการประเมิน Evaluation Roles	บริบท Context	ปัจจัยนำเข้า Input	กระบวนการ Process	ผลผลิต Product
การประเมินเป็นระยะๆ : มุ่งใช้สารสนเทศที่ได้จาก CIPP เพื่อมองมุ่งไปข้างหน้าช่วยสำหรับการตัดสินใจและประกันคุณภาพของโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซง	ชี้แนะสำหรับการจำแนกความต้องการจำเป็นของสิ่งแทรกแซงและเลือกจัดลำดับเป้าหมาย (บนพื้นฐานการประเมินความต้องการจำเป็น ปัญหาคุณสมบัติที่มีค่าและโอกาสที่จะเกิดขึ้น)	ชี้แนะสำหรับการเลือกแผนปฏิบัติการหรือกลยุทธ์อื่นๆ (บนพื้นฐานของการประเมินทางเลือกกลยุทธ์และทรัพยากรที่จัดให้สำหรับโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซง) รวมทั้งการตรวจสอบแผนปฏิบัติการ	ชี้แนะสำหรับการนำแผนปฏิบัติการไปใช้ (บนพื้นฐานของการกำกับควบคุมและการตัดสินใจกิจกรรมในแผนงานนั้น)	ชี้แนะสำหรับการดำเนินงานต่อเนื่อง การปรับเปลี่ยน การตัดแปลงหรือแม้กระทั่งการยุติหรือระงับความพยายามใดๆ ของโครงการแผนงานหรือสิ่งแทรกแซงนั้น (บนพื้นฐานของการประเมินผลลัพธ์และผลข้างเคียงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น)
การประเมินสรุปรวม : มุ่งใช้สารสนเทศที่ได้จาก CIPP เพื่อมองย้อนกลับ สรุปเกี่ยวกับคุณภาพ คุณประโยชน์ ความเชื่อสัตย์แม่นยำและความมีนัยสำคัญของโครงการ	เปรียบเทียบการประเมินความต้องการจำเป็น ปัญหา คุณสมบัติที่มีค่าและโอกาสกับเป้าหมายและจัดลำดับความสำคัญ	เปรียบเทียบกลยุทธ์ การออกแบบและงบประมาณของโครงการกับความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้รับประโยชน์ของโครงการนั้น	การบรรยายอย่างครอบคลุมเกี่ยวกับกระบวนการและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงโดยการเปรียบเทียบกับกิจกรรมในแผนงานที่ออกแบบไว้	เปรียบเทียบผลลัพธ์และผลข้างเคียงทั้งหมดของโครงการกับความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและเปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นจากโครงการที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน ที่ความผลที่ได้รับโดยพิจารณาร่วมกับผลการประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ

แหล่งที่มา : Stufflebeam and Shinkfield (2007 : 329)

จากสาระสรุปในตารางที่ 1 จะเห็นว่าถ้าเป็นการนำรูปแบบการประเมิน CIPP มาใช้ในการประเมินเป็นระยะๆ ตามมิติการประเมิน 4 ด้าน นั้น เป็นการประเมินที่มุ่งพิจารณาไปข้างหน้าหรือคาดคะเนถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นและนำผลที่ได้ในแต่ละมิติไปใช้เพื่อการชี้แนะแนวทางการตัดสินใจสำหรับดำเนินการในแต่ละเรื่อง ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่าโครงการ แผนงาน หรือสิ่งแทรกแซงนั้นๆ จะมีประสิทธิภาพคุ้มค่ากับทรัพยากรที่ต้องสูญเสียไป ตอบสนองความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ในขณะที่ถ้านำรูปแบบการประเมิน CIPP มาใช้ประเมินสรุปรวมตามมิติการประเมินทั้ง 4 ก็เป็นการประเมินที่มุ่งพิจารณาย้อนหลังสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว และนำผลการประเมินในแต่ละมิติที่เกิดขึ้นแล้วนี้ไปเปรียบเทียบกับที่ออกแบบกำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อสรุปให้เห็นภาพรวมว่าโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซงนั้นๆ มีคุณภาพ คุณประโยชน์ มีความแม่นยำ และมีนัยสำคัญเพียงไร

3. ลักษณะสำคัญของการประเมินมิติ 4 ด้าน ของรูปแบบการประเมิน CIPP

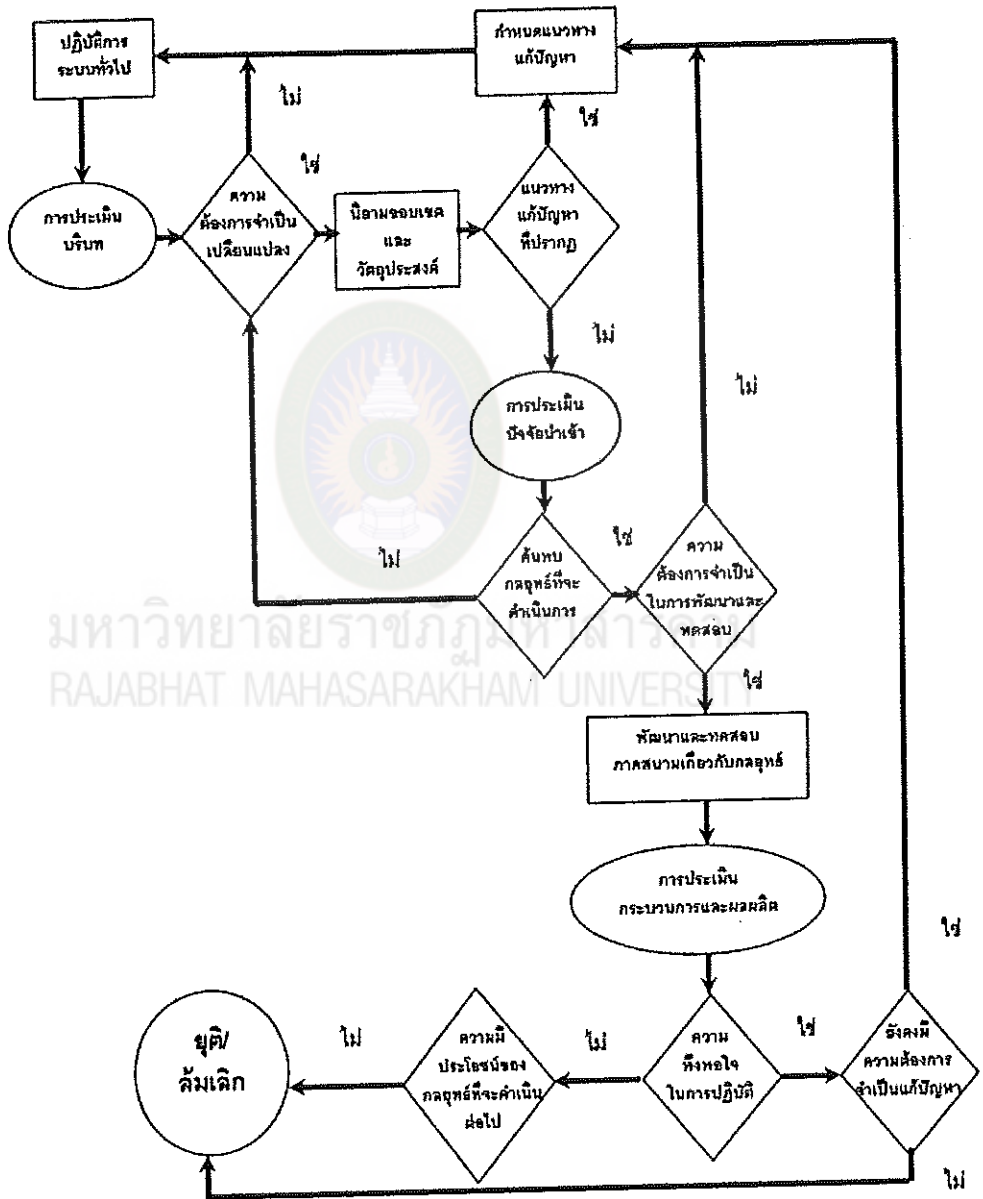
การประเมินมิติ 4 ด้าน ของรูปแบบการประเมิน CIPP มีลักษณะสำคัญแตกต่างกันออกไปทั้งในแง่วัตถุประสงค์และวิธีการประเมินรวมทั้ง ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสรุปได้ดัง ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ลักษณะสำคัญของการประเมิน 4 มิติ ตามรูปแบบการประเมิน CIPP

ลักษณะสำคัญ	การประเมินบริบท	การประเมินปัจจัยนำเข้า	การประเมินกระบวนการ	การประเมินผลผลิต
วัตถุประสงค์	1. เพื่อนิยามบริบทที่เกี่ยวข้อง 2. เพื่อจำแนกประชากรเป้าหมายและประเมินความต้องการจำเป็นของประชากรดังกล่าว 3. เพื่อจำแนกโอกาสสำหรับกำหนดความต้องการจำเป็น 4. เพื่อวินิจฉัยปัญหาบนความต้องการจำเป็น 5. เพื่อตัดสินใจว่าเป้าหมายของโครงการตอบสนองความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายได้	1. เพื่อจำแนกและประเมินสมรรถวิสัยของระบบการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ 2. เพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกของโครงการ 3. เพื่อกำหนดออกแบบแนวทางการนำไปใช้ 4. เพื่อกำหนดแนวทางการใช้งบประมาณและตาราง (ปฏิทิน) การปฏิบัติงาน	1. เพื่อค้นหาและคาดคะเนข้อจำกัดหรือข้อบกพร่องเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินกิจกรรมหรือการนำโครงการไปใช้ 2. เพื่อจัดหาสารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากแนวทางการดำเนินงานของโครงการ	1. เพื่อค้นหาการบรรยายและตัดสินใจเกี่ยวกับผลลัพธ์ของโครงการโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์กับสารสนเทศของวัตถุประสงค์ บริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ 2. ติความเกี่ยวกับคุณภาพ คุณประโยชน์ ความมีนัยสำคัญและความถูกต้องแม่นยำของโครงการ แผนงาน หรือสิ่งแทรกแซง

ลักษณะสำคัญ	การประเมินบริบท	การประเมินปัจจัยนำเข้า	การประเมินกระบวนการ	การประเมินผลผลิต
วิธีการ	การใช้วิธีการต่างๆ เช่น การวิเคราะห์ระบบ การสำรวจ การทบทวน เอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูล ทฤษฎีการรับฟังความคิดเห็น การสัมภาษณ์ และทดสอบวินิจฉัย และเทคนิคเดลไฟ	สำรวจและวิเคราะห์การมีอยู่ของบุคคลและวัสดุ อุปกรณ์กลยุทธ์การแก้ไข ปัญหาและแนวทางอื่นที่เกี่ยวข้อง ความเป็นไปได้ ต้นทุน และภาวะทางเศรษฐกิจ ใช้วิธีการบางอย่าง ได้แก่ การค้นหาเอกสาร ตรวจสอบแผนโครงการตัวอย่าง การสัมภาษณ์งานและการทดลองนำร่อง	ควบคุมกำกับกิจกรรมต่างๆ และกระตุ้นเตือน เกี่ยวกับการไม่ได้เข้าร่วม โครงการของบุคคลใดๆ บรรยายกระบวนการจริงที่เกิดขึ้น สร้างปฏิสัมพันธ์ และทำการสังเกต อย่างต่อเนื่องต่อเนื่องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ของทีม ปฏิบัติงานในโครงการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ	นิยามเชิงปฏิบัติการ และวัดผลลัพธ์ตามเกณฑ์ รวบรวมการตัดสินใจเกี่ยวกับผลลัพธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ หรือสิ่งแทรกแซงนั้นๆ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ รวมทั้งเปรียบเทียบผลลัพธ์ทั้งหมดกับความ ต้องการจำเป็น
ความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลง	สำหรับตัดสินใจ กำหนดสิ่งต่างๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ของเป้าหมายกับความ ต้องการจำเป็นที่จะได้รับการบริการ หรือการได้รับโอกาส การ จัดลำดับ ความสำคัญ เกี่ยวกับระยะเวลา การใช้งบประมาณ และทรัพยากร ความสัมพันธ์ของวัตถุประสงค์กับการแก้ไขปัญหา การจัดทำแผน เปลี่ยนแปลงความ ต้องการจำเป็นและ จัดเตรียม สารสนเทศพื้นฐาน สำหรับการตัดสินใจ ผลลัพธ์	สำหรับเลือกแหล่งให้การ สนับสนุน กลยุทธ์การ แก้ปัญหาและการ ออกแบบแนวทางการ ดำเนินโครงการ การตัดสินใจปรับเปลี่ยน กิจกรรม งบประมาณและ ตารางเวลาการดำเนิน กิจกรรม งบประมาณและ ตารางเวลาการดำเนิน กิจกรรม เป็นการจัดหา สารสนเทศเพื่อเป็น พื้นฐานการตัดสินใจนำ โครงการไปใช้	สำหรับการใช้และปรับ การออกแบบโครงการ ควบคุมผลที่จะเกิดจาก กระบวนการ ควบคุมผล ที่อาจจะเกิดจาก กระบวนการและ จัดเตรียมคำอธิบาย กระบวนการที่เกิดขึ้นจริง เพื่อใช้ตีผลลัพธ์จะเกิดขึ้น ในตอนท้าย	สำหรับการตัดสินใจ เกี่ยวกับความต่อเนื่อง การยุติ การปรับแต่ง หรือเปลี่ยนแปลง จุดเน้นของกิจกรรม และนำเสนอบันทึก รายงานที่ชัดเจนของ ผลที่เกิดขึ้นทั้งหมด จากกิจกรรมต่างๆ (ทั้งที่ตั้งใจและไม่ ตั้งใจทั้งเชิงบวกและ เชิงลบ) เปรียบเทียบ ผลการประเมินความ ต้องการจำเป็นที่ได้รับการตอบสนองกับ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. รูปแบบการประเมิน CIPP มีลักษณะเป็นกลยุทธ์เชิงระบบสำหรับการปรับปรุง เนื่องจากรูปแบบการประเมิน CIPP ในแต่ละมิติของการประเมินจะมีความต่อเนื่องส่งผลต่อกัน สำหรับการตัดสินใจเปลี่ยนแปลง ปรับแต่งส่วนต่างๆ ของโครงการหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า รูปแบบการประเมิน CIPP สามารถนำมาใช้ในฐานะกลยุทธ์เชิงระบบสำหรับการปรับปรุง โครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซง ดังแสดงให้เห็นได้ตาม แผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 ผังไหลของรูปแบบการประเมินในฐานะที่เป็นตัวกระตุ้นการปรับปรุงเชิงระบบ (ดัดแปลงจาก Stufflebeam and Shinkfield, 2007 : 348)

จากแผนภูมิที่ 5 จะเห็นว่าผลจากการประเมินมิติ 4 ด้านตามรูปแบบการประเมิน CIPP จะนำมาใช้สำหรับการปรับปรุงการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป ไปตามลำดับ รวมทั้งยังใช้สำหรับการประเมินในมิติต่อไป อีกด้วย ยกตัวอย่าง เช่น ผลจากการประเมินบริบททำให้พบความต้องการจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงวัตถุประสงค์และแนวทางแก้ปัญหา หลังจากนั้นก็จะทำการประเมินปัจจัยนำเข้า ซึ่งจะทำให้ได้กลยุทธ์ที่จะใช้ดำเนินการแก้ปัญหาและนำไปสู่การพัฒนาและทดสอบภาคสนามเกี่ยวกับกลยุทธ์ดังกล่าว โดยการประเมินกระบวนการและผลผลิต ถ้าหากการประเมินกระบวนการและผลผลิตก่อให้เกิดความพึงพอใจผลการปฏิบัติหรือดำเนินโครงการที่ผ่านมา ก็นำไปสู่การพิจารณาเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการแก้ปัญหาต่อไปตามลำดับวัฏจักรเดิม แต่ถ้าผลการปฏิบัติของโครงการไม่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแต่ความต้องการจำเป็นในการแก้ปัญหา ไม่เป็นที่ต้องการอีกต่อไปก็จะนำไปสู่การยุติ ล้มเลิก การดำเนินการในที่สุด

สตัฟเฟิลบีม และคณะ (Stufflebeam & Other. 1971 : 98) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินเรียกว่า ซีบปีโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องโดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ คำว่า CIPP เป็นคำย่อมาจากคำว่า Context Input Process and Product สตัฟเฟิลบีมได้ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ เลือกทางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญ มุ่งประเมิน 4 ด้าน คือ การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

6. รูปแบบการประเมินของสเตก (Stake)

สมคิด พรหมจ้อย (2542 : 52-55) ได้กล่าวถึงว่าสเตกได้เสนอรูปแบบการประเมินเคาน์ตีแนนซ์ (Countenance) ซึ่งได้จำแนกข้อมูลการประเมินออกเป็น 2 ส่วน คือเมตริก (Description matrix) และเมตริกตัดสินคุณค่า (Judgement matrix) และได้เสนอว่าก่อนบรรยายหรือตัดสินคุณค่าของโครงการนักประเมินควรทำการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลของโครงการนั้นด้วย การประเมินโครงการตามแนวคิดของสเตก ผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลที่แท้จริงให้ได้ เนื่องจากแหล่งข้อมูลมีมากมาย และวิธีการเก็บข้อมูลมีหลายวิธีข้อมูลที่ต้องการคือข้อมูลที่นำมาใช้เพื่ออธิบาย และตัดสินใจ ตามรูปแบบการประเมินนี้ ได้จำแนกสิ่งที่จะต้องพิจารณาในการประเมินออกเป็น 3 ส่วน

1. สิ่งนำหรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) หมายถึง สภาพเงื่อนไขที่มีอยู่ก่อนแล้วหรือปัจจัยต่างๆ ในการดำเนินโครงการ
2. สิ่งที่เกิดขึ้น (Observations) หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจริงซึ่งจะเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลการดำเนินงาน

3. มาตรฐาน (Standards) หมายถึง แนวทางการดำเนินงานและคุณลักษณะที่ควรจะมีหรือควรจะได้รับเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลการดำเนินงาน

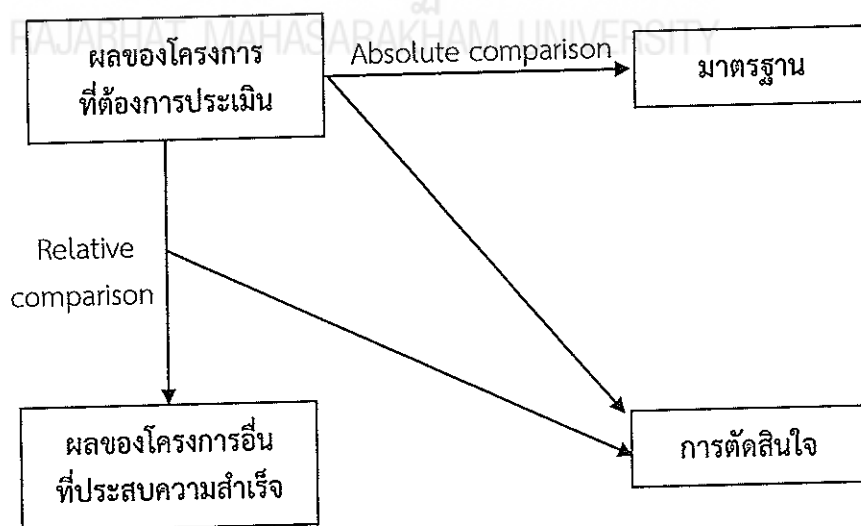
4. การตัดสินใจ (Judgement) หมายถึง การพิจารณาผลการตัดสินใจเป็นการพิจารณาสรุปเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลการดำเนินงาน

ในการประเมินต้องพิจารณาข้อมูลเพื่อบรรยายและต้องมีการศึกษาความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลลัพธ์ เมื่อได้ผลอย่างไรแล้วจึงเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้และมาตรฐานที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแล้วจึงตัดสินใจ

สุวิมล ติरणันท์ (2548 : 43-45) ได้กล่าวถึงว่าสเตกได้พัฒนาแบบจำลองขึ้นในปี ค.ศ. 1967 เป็นการประเมินใน 3 ประเด็นหลัก คือ ปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลลัพธ์โดยแบ่งวิธีการเป็น 2 เมตริกซ์ ประกอบด้วยเมตริกซ์การบรรยาย และเมตริกซ์การตัดสินใจคุณค่าโดยจะพิจารณาใน 2 ประเด็น

1. การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลลัพธ์
 2. การพิจารณาความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่คาดหวังและส่วนของสิ่งที่เกิดขึ้นจริง
- การเปรียบเทียบผลที่ได้จากโครงการแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. การเปรียบเทียบสัมบูรณ์ (Absolute comparison) เป็นการนำผลที่ได้จากโครงการไปเปรียบเทียบกับมาตรฐาน โดยมีการกำหนดไว้ล่วงหน้า
2. การเปรียบเทียบสัมพัทธ์ (Relative comparison) เป็นการนำผลที่ได้จากโครงการไปเปรียบเทียบกับโครงการในลักษณะเดียวกันที่ประสบความสำเร็จ

แผนภูมิที่ 6 การเปรียบเทียบสัมบูรณ์และการเปรียบเทียบสัมพัทธ์
ที่มา : สุวิมล ติरणันท์ (2548 : 44)

พิสนุ พงศ์ศรี (2550 : 83-84) ได้กล่าวถึงสเตกได้พัฒนารูปแบบการประเมินสนองความต้องการ (responsive model) จากแนวคิดว่ามีผู้ต้องการใช้ผลการประเมินหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงควรมีสารสนเทศจากการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสนองความต้องการของแต่ละฝ่าย ดังนั้นการประเมินจะต้องบรรยายโครงการประเมินอย่างละเอียดครอบคลุมเพียงพอที่จะสนองตอบความต้องการของผู้เกี่ยวข้องได้ การตัดสินใจจะอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการประเมินแบบนี้มี 2 ประการ คือ

1. การบรรยาย ซึ่งแบ่งย่อยเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ความคาดหวัง ในส่วนนี้ผู้ประเมินหรือผู้บรรยายจะต้องหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่ประเมินให้มากที่สุด ประกอบด้วยส่วนย่อยที่สำคัญ 3 ส่วน คือ

1.1.1 สิ่งนำ ซึ่งเป็นสภาพของสิ่งที่มีอยู่เป็นพื้นฐานก่อนจะดำเนินการโดยสิ่งที่มีอยู่ก่อนกับสิ่งที่จะดำเนินการมีความเกี่ยวข้อง หรือสัมพันธ์กัน

1.1.2 การปฏิบัติ เป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์

1.1.3 ผลลัพธ์ เป็นผลที่ได้จากการดำเนินโครงการ

1.2 สิ่งที่เกิดขึ้นจริง ประกอบด้วย 3 ส่วนย่อย เช่นเดียวกับข้อ 1.1.1-1.1.3

2. การตัดสินใจ ประกอบด้วย 2 ส่วนย่อย คือ

2.1 มาตรฐานหรือเกณฑ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อเตรียมไว้เปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นจริง ว่าจะมีคุณภาพอยู่ในระดับใด

2.2 การตัดสินใจ เป็นการนำสารสนเทศจากการเปรียบเทียบมาตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประเมิน

สเตก (Stake. 1967 : 69) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินโดยใช้แนวคิดของครอนบาช และสคริฟเวน เป็นพื้นฐาน ในการปฏิบัติในการประเมินของสเตก ถือว่า เป็นรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ ประเมินนำมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในการประเมินโครงการ การประเมินตามความเห็นของสเตก หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจคุณค่าของโครงการ จุดมุ่งหมายของการประเมินมีอยู่ 2 ประการ คือ เพื่อต้องการได้ข้อมูลต่างๆ ที่นำมาบรรยายเกี่ยวกับโครงการนั้น และเพื่อต้องการได้ข้อมูลต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ

จากการศึกษาถึงแนวคิดการประเมินโครงการของสเตก จึงสรุปได้ว่าเป็นการประเมินที่มุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายๆ แหล่ง เพื่อนำมาจัดทำให้เป็นระบบระเบียบและมีความหมายในการประเมินจะสื่อความหมายที่เป็นความสอดคล้องเชิงเหตุผล คือ ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลของปัจจัยเบื้องต้น รวมทั้งการปฏิบัติและผลผลิต ซึ่งนักประเมินจะต้องหามาตรฐานในแต่ละส่วนแล้วตัดสินใจคุณค่าให้เหมาะสม แนวคิดนี้แตกต่างไปจากของคนอื่นตรงที่ถ้าพบว่าผลลัพธ์ยังไม่ดีไม่ได้หมายความว่า การวางแผนไม่ดีหรือหลักสูตรไม่ดี แต่อาจบกพร่องที่องค์ประกอบอื่นๆ การประเมินตามรูปแบบนี้ จะได้สารสนเทศครอบคลุมกว่ารูปแบบของไทเลอร์ แต่การประเมินก็ยุ่งยากกว่าเพราะต้องพิจารณาสาระต่างๆ ของสิ่งที่จะประเมินมากกว่า

7.รูปแบบการประเมินของโปรวัส (Provus)

สมคิด พรหมจรรย์ (2542 : 47-49) ได้กล่าวถึงแนวคิดการประเมินของโปรวัสในปี ค.ศ. 1969 ว่าการประเมิน คือการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและค้นหาช่องว่างระหว่างภาวะที่เป็นจริงกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด เพื่อใช้ภาวะดังกล่าวเป็นตัวชี้หรือระบุข้อบกพร่องของกิจกรรมหรือโครงการ การประเมินเป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติกับมาตรฐาน เพื่อเป็นการค้นหาความไม่สอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับผลปฏิบัติงานของแผนงาน ความไม่สอดคล้อง ที่ไม่สัมพันธ์กับขั้นตอนทั้ง 5 ชนิด ดังนี้

ขั้นที่ 1 การออกแบบโครงการ คือการกำหนดปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดการดำเนินงาน กำหนดกระบวนการดำเนินงาน และกำหนดผลที่คาดหวังจะได้รับจากการดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 การเตรียมความพร้อม คือ การนำปัจจัยที่ทำให้เกิดการดำเนินงานเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการ

ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน

ขั้นที่ 4 ผลผลิตที่เกิดจากโครงการ

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและกำไร

การประเมินต้องวางมาตรฐานตามความคาดหวังของโครงการเอาไว้ ต่อจากนั้นการประเมินต้องดำเนินไปโดยการหาข้อมูลใหม่ และทำการตัดสินใจโดยใช้มาตรฐานที่วางเอาไว้เป็นเกณฑ์นับเป็นรูปแบบที่ช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ในทุกขั้นตอนของการประเมินและตลอดโครงการอย่างต่อเนื่อง

สุวิมล ตรีภานันท์ (2548 : 46) ได้กล่าวถึงว่าโปรวัสได้พัฒนารูปแบบการประเมินขึ้นในปี ค.ศ.1969 ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนของโครงการประกอบด้วยการออกแบบหรือการวางแผนโครงการ การเตรียมปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิตที่ได้จากโครงการ และการวิเคราะห์การลงทุน ซึ่งการดำเนินงานจะนำผลมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานงาน ถ้าพบว่าไม่สอดคล้องจะมีทางเลือกอยู่ 3 ทาง คือ ยุติโครงการ มีการเปลี่ยนแปลง หรือกลับไปเริ่มต้นใหม่ หากมีความสอดคล้องก็จะดำเนินการในกิจกรรมต่อไป

จากแนวคิดการประเมินโครงการของโปรวัส จึงสรุปได้ว่าเป็นการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและการค้นหาช่องว่างระหว่างภาวะที่เป็นจริงกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด เป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับมาตรฐาน เพื่อค้นหาความไม่สอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับผลปฏิบัติงานของแผนงาน เพื่อใช้ภาวะดังกล่าวเป็นตัวชี้หรือระบุข้อบกพร่องของโครงการ ถ้าพบว่าไม่สอดคล้องจะมีทางเลือกอยู่ 3 ทาง คือ ยุติโครงการ มีการเปลี่ยนแปลง หรือกลับไปเริ่มต้นใหม่ หากมีความสอดคล้องก็จะดำเนินการในกิจกรรมต่อไป แนวความคิดนี้ถือว่าการประเมินจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการ

โปรวัส (Provus. 1971 : 71) ได้ให้ความหมายของการประเมินเป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติกับมาตรฐาน เพื่อเป็นการค้นหาความไม่สอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับผล

ปฏิบัติงานของแผนงาน เขาอธิบายว่า มีความไม่สอดคล้องกัน 5 ชนิด ที่สามารถศึกษาได้จากการใช้แผนงาน คือ ความไม่สอดคล้องที่ไม่สัมพันธ์กับขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การออกแบบโครงการ คือ การกำหนดปัจจัยที่ทำให้เกิดการดำเนินงาน กำหนดกระบวนการดำเนินงาน และกำหนดผลที่คาดหวังจะได้รับจากการดำเนินงาน
- ขั้นที่ 2 การเตรียมพร้อมเป็นการนำปัจจัยที่ทำให้เกิดการดำเนินงานเข้าสู่กระบวนการ
- ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน
- ขั้นที่ 4 ผลผลิตที่เกิดจากโครงการ
- ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและกำไร

จากคุณลักษณะรูปแบบการประเมินโครงการต่าง ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้พิจารณาเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย จุดเด่นและจุดด้อยของรูปแบบการประเมินโครงการต่างๆ แล้วเห็นว่ารูปแบบการประเมินโครงการแบบชิปปี้มีจุดเด่นหลายประการ มีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการประเมินโครงการ รูปแบบชิปปี้เป็นรูปแบบการประเมินองค์ประกอบทุกๆ ด้าน ทั้งระบบ หรือในลักษณะขององค์รวม ตั้งแต่ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต จึงได้เลือกใช้การประเมินแบบชิปปี้ (CIPP MODEL) มาใช้กับโครงการนี้ ซึ่งมีความเหมาะสมกว่ารูปแบบอื่น ไม่นับวิเคราะห์จุดใดจุดหนึ่ง แต่เป็นรูปแบบที่มีการประเมินอย่างต่อเนื่องทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ทำให้เห็นผลการประเมินได้ทุกด้าน สามารถนำไปสู่การตัดสินใจของผู้บริหารโครงการว่าจะยุติ ปรับปรุง หรือดำเนินโครงการต่อไป

โครงการส่งเสริมการอ่านของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม

หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และการศึกษาดำเนินไปต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบ ได้แก่ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์การการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ขึ้นในสังคมไทย ซึ่งมุ่งหวังให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ใฝ่รู้อย่างสามารถแสวงหาความรู้ที่มีคุณค่าในการดำรงชีวิตการทำงานและการพัฒนาสติปัญญา มีความภาคภูมิใจในการเป็นไทยเห็นคุณค่าของภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ คุณลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีทักษะในการใช้ภาษาไทย

โดยเฉพาะทักษะทางการอ่านเพราะการอ่านการศึกษาค้นคว้าจะช่วยพัฒนาความคิดอย่างมีคุณค่าเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและส่วนรวมได้ นอกจากนี้โรงเรียนยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก มีส่วนร่วมในการรณรงค์เสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน จึงเห็นว่าควรจัดทำโครงการ “รักการอ่าน” เพื่อเป็นการรณรงค์เสริมสร้างนิสัยรักการอ่านแก่ครูและนักเรียนให้มีนิสัยรักการอ่าน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและรณรงค์ให้ผู้เรียน มีนิสัยรักการอ่านและจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนอย่างกว้างขวาง
2. เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนมีสมาธิในการอ่าน
3. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ อันจะส่งผลให้ผู้รู้ ผู้เรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

เป้าหมาย

ด้านปริมาณ

1. ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 80
2. ผู้เรียนมีสมาธิในการอ่าน ร้อยละ 80
3. ผู้เรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 80

ด้านคุณภาพ

ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ อันจะส่งผลให้ผู้รู้ ผู้เรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ร้อยละ 80

ระยะเวลาดำเนินการ

ตลอดปีการศึกษา 2556

กิจกรรมและการดำเนินงาน

ลำดับ	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	งบประมาณ	หมายเหตุ
1	ค่ายรักการอ่าน	ป.1 – ป.6 ม.1 – ม.3 ม.4 – ม.6	ศ.7 มิ.ย.56 ศ.14 มิ.ย.56 ศ.21 มิ.ย.56	6,500 บาท 3,000 บาท 2,500 บาท	เป็นค่าอาหารสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม / วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

ลำดับ	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	งบประมาณ	หมายเหตุ
2	เสียงตามสาย “บอกเล่า แก้อลิบ”	ม.4 – ม.6	ตลอดปี การศึกษา	-	
3	ยอคนักอ่าน	ม.1 – ม.6	ตลอดปี การศึกษา	6,000 บาท	เป็นทุน การศึกษา สาย ชั้นละ 1 คนๆ ละ 1,000 บาท
4	หนังสือในดวงใจ	ป.1 – ม.6	ศ.29 พ.ย.56	6,000 บาท	เป็นทุน การศึกษา สาย ชั้นละ 1 คนๆ ละ 500 บาท
5	จัดป้ายนิเทศ	ป.1 – ม.6	ศ.7 ก.พ.57	6,000 บาท	สนับสนุน สายชั้นละ 500 บาท
				30,000 บาท	

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนมีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน
2. นักเรียนมีทักษะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
3. นักเรียนสามารถใช้แหล่งเรียนรู้และสื่อต่างๆ รอบตัว
4. นักเรียนสามารถสรุปความคิดจากเรื่องที่อ่าน ฟัง ดู และสื่อสารได้ด้วยตนเอง

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

แนวคิดทฤษฎีการอ่าน

แนวคิดทฤษฎีการอ่านได้มีนักวิชาการแต่ละท่านให้ความหมายไว้ ดังนี้

ปีอาเจ (Piaget) กล่าวว่า พัฒนาการของเด็กจะเห็นได้ว่าในระยะที่เด็กเจริญทางภาษาเป็นต้นมา คือ ตั้งแต่ระยะ 2-7 ปี ระยะนี้จึงมีความหมายสำคัญ ผู้ปกครองและครูเริ่มที่จะปลูกฝังความสามารถการเรียนรู้และทักษะให้แก่เด็ก เพราะกระบวนการอ่านจำเป็นต้องมีพื้นฐานทางทักษะหลายอย่างที่เกิดจากประสบการณ์ คำศัพท์ แบบประโยค เข้าใจความหมาย สามารถตีความ เข้าใจความ แยกความ สรุปความจากเรื่องราวที่อ่านได้ นอกจากนั้น ปีอาเจ ยังเน้นว่าการอ่านนั้นจำเป็นต้องมีวิภาวิสัย (Effective Domain) เพราะการอ่านจะเป็นผลทำให้เกิดความรู้ลึกมีอารมณ์ เช่น สนุกเพลิดเพลิน ขมขื่น รำราญ หมั่นไส้ น่าสงสาร เห็นอกเห็นใจ เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้นการอ่านนำไปใช้ในการกระทำได้ด้วย เพราะการอ่านทำให้มีอิทธิพลเกิดขึ้นทางจิตใจ และความประพฤติกของผู้อ่านด้วย ทำให้เกิดภาพพจน์ จินตนาการสร้างปรัชญาชีวิตของตนเอง สร้างความเข้าใจระหว่างตนและสังคม ฉะนั้น นิทาน นิยาย ที่เด็กอ่านจะมีอิทธิพลต่อตัวเด็กด้วย (สุขุม เฉลยทรัพย์. 2531 : 108-112 ; อ้างอิงมาจาก Cecco & Crawford. 1974 : 74)

ทักษะการอ่านเป็นพื้นฐานของการอ่านได้ดี เช่น อ่านคล่อง อ่านเร็ว บทบาทของการสอนจะช่วยพัฒนาการอ่านให้แก่เด็กเป็นอย่างมาก คนบางคนให้คำจำกัดการอ่านเพียงอ่านออก หมายถึง อ่านออกเสียงได้ ให้อ่านคำได้เท่านั้น แต่ไม่คิดว่าการสอนอ่านจะทำให้อ่านได้เข้าใจ เอาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งในด้านส่วนตัวผู้อ่านและสังคมที่ตนอยู่ว่าที่จริงแล้วการอ่านออกเขียนได้เป็นทางนำไปสู่ความเข้าใจ และช่วยให้สังคมเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น

การอ่านกับชีวิตเด็ก เริ่มตั้งแต่เกิดจนถึง 7-8 ขวบ ความสำคัญมีมาแต่กำเนิดอยู่ในครรภ์มารดา คือ จะต้องนึกถึงสมองของเด็กที่จะต้องได้รับการพุ่มพูกอย่างดีจากมารดาขณะตั้งครรภ์ เพราะระหว่างนั้นเซลล์ระบบประสาทกำลังจะเติบโตเฉพาะเซลล์สมอง สุขภาพของมารดาเป็นสิ่งสำคัญ การเจ็บป่วย อุบัติเหตุ การรับประทานยา การดูแลและหวังสุขภาพอนามัยของมารดาที่มีผลต่อทารกในครรภ์เป็นอย่างยิ่ง หลังจากเกิดความเจริญเติบโตทางร่างกายแล้วนั้น ยังอยู่ในการเลี้ยงดูให้ได้รับอาหารพอเพียง และความสมบูรณ์ของครอบครัวด้วย ประสิทธิภาพ การเห็น การได้ยิน การอ่านต้องการสายตาดูที่มองเห็นอะไรชัดเจน มองดูตัวหนังสือเห็นความแตกต่าง เด็กต้องมีประสบการณ์จากสัมผัสไปสู่การรับรู้ (Perception) และไปสู่ความคิดรวบยอด (Concept) กล่าวคือ จะต้องมึประสบการณ์จากการได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้จับต้อง ได้พูด เพื่อนำไปสู่การรับรู้และมโนภาพ เพื่อจะทำให้เกิดกระบวนการทางความคิด

ความเจริญเติบโต หรือการพัฒนาการทางร่างกาย ความคล่องแคล่วของการใช้กล้ามเนื้อต่างๆ ทักษะ ทางการรับรู้และเข้าใจเรื่องราว สติปัญญาทางสมองและประสบการณ์ทางสังคมของเด็กแต่ละคน อันเป็นพื้นฐาน สืบเนื่องของเด็กแต่ละคน เตรียมพร้อมที่จะรับประสบการณ์จากการเรียนการสอน การอ่านในขั้นต่อไป ซึ่งในขั้นต้นเด็กจะสนใจและมีความอยากเรียนเฉพาะคำที่มีความหมายต่อตัวเด็กที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เด็กจะสนใจเฝ้าดูการเขียนคำต่างๆ วิธีลากเส้นตัวอักษร รูปร่างของตัวอักษร การเปล่งเสียงคำนั้นๆ และอ่านเสียงของพยัญชนะตัวนั้นๆ เด็กจะพอใจในการอ่านตามเป็นคำ วลี ประโยค และจะพอใจในภาษาที่ใช้เรียน

เพื่อเป็นการพัฒนาการอ่านในภาวะแรกๆ ของเด็ก ควรจะให้ประสบการณ์อย่างกว้างขวางอันเหมาะสมกับวัย มิใช่อยู่ในวงจำกัดเฉพาะอ่านออก หรืออ่านได้เพียงอย่างเดียว มีกิจกรรมทางภาษาอีกมากมายหลายอย่าง เช่น การอ่านบทกลอนง่ายๆ การมีเพลงกล่อม มีนิทานสนุกๆ เล่าเรื่องต่างๆ ที่ให้ภาพพจน์ จินตนาการแก่เด็ก เป็นกิจกรรมทางภาษาที่ควรจัดขึ้นให้กับเด็ก เพื่อนำไปสู่ความรู้สึกรับผิดชอบ สนุก และอยากเรียนภาษาไปด้วย ประสบการณ์จากกิจกรรมทางภาษาอย่างกว้างขวางเช่นนี้ จะนำไปสู่เนื้อหาทางความมุ่งหมายในการอ่านออกเขียนได้ในโอกาสต่อไป หรือเป็นพื้นฐานอันเป็นแบบแผนทางภาษาที่ควรฝึกต่อไป เช่น การฝึกออกเสียง โดยการเปล่งเสียง พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การสะกดคำ การเขียนคำ เขียนวลี เขียน

ประโยชน์สั้นๆ (สุขุม เฉลยทรัพย์. 2531 : 112-114 ; อ้างอิงมาจาก ฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจน. 2525 : 25)

ตามทฤษฎีของ ป้อาเจ มีขั้นตอนของการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการอ่าน ดังนี้
ทฤษฎีที่ 1 ความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางกายและจิตวิทยา ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กัน นับตั้งแต่เด็กเริ่มปฏิสนธิ ได้แก่ ระบบเซลล์ประสาท และเซลล์สมอง การเลี้ยงดูของพ่อแม่ในเรื่อง สุขภาพอนามัย การให้อาหาร การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

ทฤษฎีที่ 2 การช่วยส่งเสริมให้ประสบการณ์ในเรื่องการจัดสิ่งแวดล้อมแก่เด็ก เพื่อ ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางสติปัญญา กระบวนการเรียนรู้ และความเฉลียวฉลาด ด้วยเหตุนี้ผล จากการทดลองเอาเด็กมาเลี้ยงและศึกษาเกี่ยวกับอายุสมองปรากฏว่า อายุสมองเด็ก 2 คน ที่เกิด จากมารดาที่มีสติปัญญาทรามทั้งคู่ I.Q.46 และ 35 ตามลำดับ เมื่อส่งเด็กไปอยู่ในสถาบันบำบัด เกี่ยวกับสติปัญญาทรามเป็นเวลา 8 เดือน I.Q. ของเด็กเปลี่ยนเป็น 77 และ 87 และพอ 1 ปี เด็ก เปลี่ยนมาเกือบเท่าคนธรรมดา วิธีการเลี้ยงดู คือ จัดหาผู้หญิงมาดูแลอย่างใกล้ชิด ให้ความอบอุ่น ร้องเพลงให้ฟัง ให้ของเล่น พาเดินดูอะไรต่ออะไร เด็กได้รับความสนใจ ความรัก ความเอ็นดู ความอบอุ่น สิ่งเหล่านี้เป็นยาชูกำลังให้เด็กเปลี่ยนได้และสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเรียนภาษาและการ เรียนอ่านมา ฉะนั้นการค้นคว้าวิจัยต่างๆ ช่วยสนับสนุนให้เห็นว่า เด็กก่อนวัยเรียนนั้นมีความ ต้องการอย่างมากในเรื่องที่ครู โรงเรียน หรือศูนย์รับเลี้ยงเด็ก หรือแม้แต่ในบ้านของเด็กเอง พ่อ แม่ ผู้ปกครอง แม่บ้านในสถานพยาบาล พี่เลี้ยงเด็กจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็กวัยนี้ก่อน จึงจะช่วยปูพื้นฐาน เพื่อพัฒนาการเรียนอ่านของเด็ก ตลอดจนการเรียนภาษาของเด็กในโอกาส ต่อไป

ทฤษฎีที่ 3 การประสมกลมกลืนระหว่างการจัดประสบการณ์ทางภาษาใน ส่วนกว้างๆ เพื่อเสริมประสบการณ์ และเพื่อพัฒนาในทางการอ่าน ได้แก่ กิจกรรมทางภาษาต่างๆ เช่น การเล่านิทาน การท่องกลอน การร้องรำทำเพลง การเล่นเกม การขีดหุ่น กิจกรรมเหล่านี้ สามารถช่วยให้เด็กมีพื้นฐานทางภาษากว้างขวางขึ้นในทางทักษะการเรียนภาษาโดยเฉพาะ เช่น การออกเสียงและการเขียนพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ อ่านคำ วลี ประโยคได้ สิ่งเหล่านี้เป็น ทักษะโดยตรงเกี่ยวกับการอ่าน การเขียน เป็นกิจกรรมที่ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนที่เห็นสมควรว่าจะ นำมาสอนเด็กได้ในระยะใด

ทฤษฎีที่ 4 เกี่ยวกับการเรียนภาษานั้น ควรจะเริ่มจากจุดสนใจของเด็กและความ สนุกเพลิดเพลิน ความพอใจ และสนใจอยากเรียน ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่จะต้องจัด กิจกรรมซ้ำๆ ให้เด็กได้เล่น ได้เรียนอยู่บ่อยๆ เสมอๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนและช่วยให้อยากเรียน

ทฤษฎีที่ 5 สมรรถภาพในการเรียน การอ่านจะดีหรือไม่ดีก็ตาม มีสาเหตุมาจาก ปัจจัยหลายอย่าง อย่าง อาจซับซ้อนและไม่ซับซ้อน แต่เป็นปัญหาสืบเนื่องเกี่ยวข้องกัน

ทฤษฎีที่ 6 การวิเคราะห์ปัญหาเมื่อมีอะไรเกิดขึ้น เพื่อทราบสถานการณ์ขณะนั้นครู จะต้องศึกษาสาเหตุและทราบข้อมูลของปัญหาด้วย

ทฤษฎีที่ 7 วางวัตถุประสงค์ของความมุ่งหมายในเรื่องการสอนอ่าน หรือการแนะ แนวการอ่านว่า จะสอนหรือแนะนำแนวการอ่าน เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางอะไร

1. เพื่ออ่านออก เพื่อทักษะในการอ่านเท่านั้น หรือ
2. เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของผู้อ่านในเรื่องของกระบวนการอ่าน กล่าวคือ อ่านได้ มีทักษะดีเยี่ยม มีความสนใจ เข้าใจความหมาย และเอาไปใช้ได้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านในเรื่องพัฒนาตนเอง
3. สามารถรู้จักที่จะเลือกอ่านสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

บรูเนอร์ (Jerome Bruner) เป็นบุคคลสำคัญเกี่ยวกับการสอนชนิด “discovery Approach” โดยมีความคิดเกี่ยวกับการสอนว่า ในการสอนเรามุ่งหวังที่จะสอนให้คนมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ เราสอนเนื้อหาแต่มีใช้เพื่อให้ท่องจำ แต่สอนเพื่อจะช่วยให้ได้ผลผลิต (สุขุม เกลยทรัพย์, 2531 : 114-115 ; อ้างอิงจาก Bruner, 1960 : 34)

แนวความคิดเกี่ยวกับการอ่านตามทรรศนะของ บรูเนอร์ นั้นจะเป็นการผสมผสานกระบวนการต่างๆ 3 กระบวนการ ต่อไปนี้เข้าด้วย ซึ่งทั้ง 3 กระบวนการนั้น อาจเกิดขึ้นเรียงตามลำดับดังต่อไปนี้ คือ

1. ขั้นค้นหาความรู้ (Acquisition) เป็นกระบวนการของการรวบรวมความรู้จากการอ่านใหม่ๆ เข้าแทนที่ความรู้เก่า หรือเป็นการจัดระเบียบโครงสร้างของความรู้ที่ได้รับมาให้เป็นระเบียบมากขึ้น

2. ขั้นดัดแปลงความรู้ (Transformation) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงข่าวสารความรู้ที่ได้รับมาจากการอ่าน ให้เกิดประโยชน์ต่อประสบการณ์ หรือสถานการณ์ใหม่ๆ หรือเกิดแนวทางการคิดใหม่ ที่จะจัดระเบียบโครงสร้างของข่าวสารความรู้เดิมนั้น เพื่อให้สัมพันธ์หรือต่อเนื่องกับสถานการณ์ หรือความรู้ใหม่

3. ขั้นประเมินผลความรู้ (Evaluation) เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกับข้อ 2 โดยผู้เรียน หรือ ผู้อ่านจะประเมินว่า สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี หรือทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าขึ้นหรือไม่เพียงไร

จากแนวคิดของ บรูเนอร์ สามารถยกตัวอย่างได้ดังนี้คือ ผู้อ่านเมื่ออ่านไปแล้วได้รับความรู้ใหม่ว่า การจัดทำขนมที่ไม่ให้บูดงายนั้นจะต้องทำอย่างไร เมื่อทราบแล้วก็นำมาดัดแปลงกับความรู้เก่าที่ผู้อ่านรู้แต่เพียงว่า การทำขนมนั้นทำอย่างไร และเมื่อมาถึงขั้นประเมินผลก็พอสรุปได้ว่าควรจะลดส่วนผสมอะไรและใส่อะไรเพิ่มจากความรู้เก่าและใหม่ที่ได้มาทั้งสองอย่างมาประเมินผลครั้งท้ายอีกทีหนึ่ง เพื่อไม่ให้ขนมบูด

ศิวกานท์ ปทุมสูติ (2540 : 13) กล่าวว่า การอ่าน คือ การออกเสียงตามหนังสือ เพื่อให้ได้ความหรือเข้าใจความ หรือเพื่อสื่อความตามหนังสือนั้น หรือแม้ไม่ออกเสียงแต่ทำความเข้าใจความหมายต่างๆ ตามหนังสือนั้น และยังมีความหมายกว้างถึงการสังเกตพิจารณาสิ่งต่างๆ ให้เข้าใจ ตลอดจนจนการคิดความรู้ความเข้าใจนั้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 7) กล่าวว่า การอ่าน หมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษรที่อ่านออกมาเป็นความรู้ ความคิด และเกิดความเข้าใจที่อ่านตรงกับเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการสื่อ ผู้อ่านสามารถนำความรู้ ความคิด หรือสาระจากเรื่องราวที่อ่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 1364) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่าน หมายถึง ว่าตามตัวหนังสือ ถ้าออกเสียงด้วยเรียกว่า อ่านออกเสียง ถ้าไม่ต้องออกเสียงเรียกว่า อ่านในใจ สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ เช่น อ่านสีหน้า อ่านริมฝีปาก อ่านใจ ดีความ เช่น อ่านรหัส อ่านลายแทง คิด นับ (ไทยเดิม)

แววดา พฤษภา (2550 : 57-59) กล่าวว่า การอ่านเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ จากหนังสือไปยังผู้อ่านซึ่งทำให้ผู้อ่านมีทั้งความรู้ เจตคติและทักษะ หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ แล้วแต่จุดประสงค์ของการอ่านแต่ละคน

การอ่านคือ การรับรู้เรื่องราวตามตัวหนังสือ เพื่อให้เข้าใจความหมายตามหนังสือนั้น รวมถึงการพินิจพิจารณาสิ่งต่างๆ ให้รู้ชัด เช่น อ่านความคิด อ่านนิสัย ดังนั้น ผู้อ่านได้และอ่าน เป็นจะต้องใช้กระบวนการทั้งหมดในการอ่านที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการถ่ายทอด ความหมายจากตัวอักษรออกมาเป็นความคิด และจากการคิดที่ได้จากการอ่านผสมผสานกับ ประสบการณ์เดิมสามารถนำความคิดนั้นไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ความสำคัญของการอ่าน

ความสำคัญของการอ่านได้มีนักวิชาการแต่ละท่านให้ความหมายไว้ ดังนี้

จินตนา ไบกาชุยี่ (2534 : 58) ได้สรุปการบรรยายของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ถึงความสำคัญของการอ่านหนังสือ ในการประชุมสามัญประจำปี พ.ศ.2530 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ไว้ดังนี้

1. การอ่านหนังสือทำให้ได้เนื้อหาสาระความรู้มากกว่าการศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีการอื่นๆ เช่น การฟัง
 2. ผู้อ่านสามารถอ่านหนังสือได้โดยไม่มีจำกัดเวลาและสถานที่ สามารถนำไปไหนมาไหนได้
 3. หนังสือเก็บได้นานกว่าสื่ออย่างอื่นซึ่งมักมีอายุการใช้งานโดยจำกัด
 4. ผู้อ่านสามารถฝึกการคิดและสร้างจินตนาการได้เองในขณะที่อ่าน
 5. การอ่านส่งเสริมให้มีสมองดี มีสมาธินานกว่าและมากกว่าสื่ออย่างอื่น ทั้งนี้เพราะขณะอ่าน จิตใจจะต้องมุ่งมั่นอยู่กับข้อความ พินิจพิเคราะห์ข้อความ
 6. ผู้อ่านเป็นผู้กำหนดการอ่านได้ด้วยตนเอง จะอ่านคร่าวๆ อ่านละเอียด อ่านข้ามอ่านทุกตัวอักษร เป็นไปตามใจผู้อ่าน หรือจะเลือกอ่านเล่มไหนก็ได้ เพราะหนังสือมีมากสามารถเลือกอ่านเองได้
 7. หนังสือมีหลากหลายรูปแบบและราคาถูกกว่าสื่ออย่างอื่น จึงทำให้สมองผู้อ่านเปิดกว้าง สร้างแนวคิดและทักษะได้มากกว่า ทำให้ผู้อ่านไม่ติดอยู่กับแนวคิดใดๆ โดยเฉพาะ
 8. ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นได้ด้วยตนเอง วินิจฉัยเนื้อหาสาระได้ด้วยตนเอง รวมทั้งหนังสือบางเล่ม สามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วย เมื่อปฏิบัติแล้วก็เกิดผลดี
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2537 : 9-10) ทรงพระราช
- นิพนธ์ถึงประโยชน์และความสำคัญของการอ่านว่า สมเด็จพระนางเจ้าทรงอ่านหนังสือมาก มีทุกประเภท

ไปไหนก็ต้องไปหาซื้อมาไว้ และทรงใช้หนังสือนั้นเป็นประโยชน์มากที่สุด จนทุกวันนี้ท่านก็ยังอ่านมาก เวลางานยุ่งๆ บางทีเราก็ไม่มีเวลาอ่านหนังสือ แต่ไม่ทราบที่ท่านทำอะไรของท่านจึงมีเวลา ท่านซื้อหนังสือของท่านเอง ทรงซื้อพระราชทานให้ข้าพเจ้าอ่านจนโตก็ยังทำ ทรงแนะนำทั้งการอ่านในใจและการอ่านดังๆ ซึ่งมีรับสั่งว่าจะช่วยให้ภาษาพูดของเราดีขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่าน ดังนี้

1. การอ่านเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนจำเป็นต้องอ่านหนังสือเพื่อการศึกษาหาความรู้ต่างๆ
2. การอ่านเป็นเครื่องมือช่วยให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เพราะสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปพัฒนาตนและพัฒนางาน
3. การอ่านเป็นเครื่องมือสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นต่อไป
4. การอ่านเป็นวิธีการส่งเสริมให้คนมีความคิดและรอบรู้เพราะประสบการณ์ที่ได้จากการอ่านเมื่อเก็บสะสมเพิ่มพูนนานวันก็จะทำให้เกิดความคิดเกิดสติปัญญาเป็นคนฉลาดรอบรู้ได้
5. การอ่านเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินบันเทิงใจ เป็นวิธีหนึ่งในการแสวงหาความสุขให้แก่ตนเองที่ง่ายที่สุดและได้ประโยชน์คุ้มค่าที่สุด
6. การอ่านเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ทางด้านจิตใจและบุคลิกภาพเพราะเมื่ออ่านมากย่อมรู้มาก สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข
7. การอ่านเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาระบบการเมือง การปกครอง ศาสนา ประวัติศาสตร์และสังคม
8. การอ่านเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาระบบสื่อสาร และการใช้เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การอ่านเป็นทักษะที่สำคัญ และเป็นหัวใจในการศึกษาหาความรู้ เพิ่มพูนความคิด ประสบการณ์ เป็นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ การอ่านทำให้คนประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ตลอดจนการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญมั่นคงในที่สุด ประเทศชาติใดที่มีความเจริญมาก แสดงว่าคนในประเทศชาตินั้นเป็นคนรักการอ่านและบริบูรณ์ มั่งคั่งด้วยทรัพยากรมนุษย์

การส่งเสริมการอ่าน

การส่งเสริมการอ่านได้มีนักวิชาการแต่ละท่านให้ความหมายไว้ ดังนี้

แก่นนมาศ ขวลิต (2529 : 223-224) กล่าวว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่านมีหลายแบบ รวมถึงลักษณะกิจกรรมดึงดูดความสนใจโดยทางประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันไว้ 4 ประเภท คือ

1. กิจกรรมที่เร้าโสตประสาท หมายถึง กิจกรรมที่ชวนฟัง ใช้เสียงและคำพูดเป็นหลัก กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การเล่านิทานให้ฟัง การเล่าเรื่องจากหนังสือ การอ่านหนังสือให้ฟัง การแนะนำหนังสือด้วยปากเปล่า การบรรยาย การอภิปราย การโต้วาทที่เกี่ยวกับหนังสือ การ

บรรเลงดนตรี การร้องเพลงจากบทละครร้อง ทำให้เกิดความเพลิดเพลินในอรรถรส ถ้อยคำนั้น นอกจากฟังไพเราะแล้วยังทำให้สมองเห็นภาพ ได้กลิ่น ทำให้รู้สึกอโรย ได้รู้สึกสัมผัสความร้อนหนาว ให้รู้สึกดีใจ เสียใจ เกลียดชัง รัก แหม่มชื่น สงบ ฯลฯ ในการจัดกิจกรรมซึ่งเน้นให้รู้จักเพลิดเพลินในอรรถรส ไม่ควรใช้อุปกรณ์ที่เบี่ยงเบนความสนใจไปทางอื่น เช่น ภาพ การใช้ท่าทาง ฯลฯ ยกเว้นแต่เมื่อจำเป็นที่จะต้องใช้เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจสิ่งที่กำลังพูดถึงเท่านั้น

2. กิจกรรมที่เร้าจักขุประสาท หมายถึง กิจกรรมที่ชวนให้ดู ฟัง ฟังนิจ และอ่าน ความหมายของสิ่งที่เห็น กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การจัดแสดงภาพชนิดต่างๆ อาทิ ภาพถ่าย ภาพที่ตัดเก็บรวบรวมจากวารสารหรือปฏิบัติ เป็นเรื่อง เป็นชุดภาพเขียน ภาพประกอบหนังสือ นิทรรศการหนังสือ สิ่งของต่างๆ ในการแสดงภาพหนังสือ จะมีคำบรรยายอธิบายสิ่งที่แสดง สรุปรูป ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงประวัติตามความจำเป็น มุ่งให้ผู้ชมใช้สมาธิในการชม เช่นเดียวกับเสียง ภาพสิ่งที่แสดง ตลอดจนคำเขียนอธิบาย นอกจากเร้าจักขุสัมผัสแล้ว ยังมีส่วนทำให้ได้ยินเสียง ได้สัมผัส ได้เกิดความรู้สึกต่างๆ ด้วย

3. กิจกรรมซึ่งเร้าโสตและจักขุประสาทในขณะเดียวกัน ได้แก่ กิจกรรมซึ่งชวนให้ฟัง และดูไปพร้อมๆ กัน ประสานประสาททั้งสองให้ทำงานร่วมกัน อาทิ เล่านิทาน โดยให้ดู ภาพประกอบซึ่งจัดเตรียมไว้โดยเฉพาะ เล่านิทานและให้ดูภาพประกอบในหนังสือ เล่านิทานโดยใช้โสตทัศนวัสดุประกอบฉายภาพนิ่งซึ่งมีคำบรรยาย ฉายภาพยนตร์ ฉายแถบบันทึกเสียงและ ภาพสาธิตเทคนิควิธีการบางอย่างจากหนังสือที่นำมาจัดนิทรรศการ การจัดสัปดาห์ห้องสมุด

4. กิจกรรมซึ่งให้ผู้เขียนมีเป้าหมายได้ร่วมด้วย กิจกรรมทำนองนี้จะช่วยให้ผู้เป็นเป้าหมายเกิดความสุขและภาคภูมิใจ รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ ตัวอย่างเมื่อเล่านิทานแล้วก็ให้ผู้ฟังวาดภาพประกอบ ให้แสดงท่าทางประกอบ ให้ร้องเพลงตามตัวละครในนิทาน ให้แข่งขันกันเล่าเรื่องที่ได้อ่านไปแล้ว ให้แข่งขันเรียบเรียงเรื่องที่ได้อ่าน ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละคร หรือเหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่งในนิทาน ให้ร่วมในวงสนทนา หรือโต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ

แววตา พฤษภา (2550 : 43) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อให้มีนิสัยรักการอ่านนั้น ผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณให้เพียงพอ ตลอดจนส่งเสริมให้ครูไปอบรมสัมมนาศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อประโยชน์อันสูงสุดแก่เด็ก ส่งผลให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน และผลฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554 : 4) วิธีส่งเสริมให้ประชากรรักการอ่าน พบว่า 5 อันดับแรก คือ หนังสือควรมีราคาถูกลงร้อยละ 31.1 หนังสือควรมีเนื้อหาสาระน่าสนใจร้อยละ 21.8 ควรมีห้องสมุดประจำหมู่บ้านหรือชุมชนร้อยละ 20.5 ส่งเสริมให้พ่อแม่ปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน หนังสือร้อยละ 17.8 และรูปเล่มกะทัดรัด / ปกสวยงามน่าอ่าน / มีรูปภาพประกอบร้อยละ 13.3

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เป็นการกระทำต่างๆ เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจในการอ่าน ตระหนักในความสำคัญของการอ่าน ด้วยกิจกรรมที่เร้าใจ จูงใจ กระตุ้นให้อยากรู้อยากเห็น สร้างบรรยากาศการอ่านในบ้าน ในโรงเรียนและในสังคม บูรณาการ การอ่านเข้าไว้ในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เกิดความเพลิดเพลินในการอ่าน เพื่อพัฒนาการอ่านจนเป็นนิสัย

บริบทโรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม

1. ประวัติโรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม

โรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้เปิดทำการเรียนการสอนนักเรียนระดับปฐมวัย และระดับชั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 - 4 ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เปิดทำการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 จนถึงปัจจุบัน มีนายวิจิตร หมั่นศรีจุม ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา

2. วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

โรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม นำความเป็นสากล บนพื้นฐานของความเป็นไทย

3. พันธกิจของโรงเรียน

- 3.1 จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ
- 3.2 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาเด็กให้เป็นคนดี มีปัญญา นำพาให้เกิดความสุข
- 3.3 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย
- 3.4 จัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัยและธรรมชาติของผู้เรียนและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม รักความเป็นไทย มีความทันสมัยตามสากลนิยม
- 3.5 พัฒนาครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษาให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำทางการศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเป็นครูมืออาชีพตามเกณฑ์มาตรฐาน
- 3.6 พัฒนางองค์กรให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ ปรับโครงสร้างให้เป็นระบบชัดเจน บริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการจัดการศึกษา
- 3.7 จัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาและวิจัยในชั้นเรียน
- 3.8 จัดสภาพภูมิทัศน์ของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียน สะอาด ร่มรื่น สดชื่น สวยงามมีบรรยากาศที่ดีที่น่าดูน่าอยู่และน่าเรียนใช้เป็นเรือนเพาะชำทางปัญญาอย่างแท้จริง

4. เป้าประสงค์

- 4.1 ประชากรในวัยเรียนในเขตพื้นที่บริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงเต็มตามศักยภาพ มีคุณภาพมาตรฐานการศึกษา นักเรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข
- 4.2 จัดระบบการบริหารจัดการให้เกิดความคล่องตัว อย่างมีประสิทธิภาพ

- 4.3 จัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 4.4 นักเรียนและชุมชน ตลอดจนผู้ใช้บริการ ได้ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย
 เพื่อให้ก้าวทันโลก ทันเหตุการณ์

5. นโยบาย

- 5.1 เตรียมความพร้อมให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการครบคลุมทุกด้าน
 5.2 ส่งเสริมให้เด็กวัยการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษา) ได้รับการศึกษาจนสำเร็จ
- ชั้น ป. 6 ครบทุกคน
- 5.3 ส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคลากรจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดย
 ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ให้ความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ
 5.4 จัดหา วัสดุ อุปกรณ์ สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ตลอด
 ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษา
 5.5 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา การวิจัยในชั้นเรียนและการสอนแบบ
 โครงการ
- 5.6 ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพ อนามัยสมบูรณ์ ตาม
 แนวทางโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
 5.7 ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง โดยให้ความสำคัญในกิจกรรม
 พัฒนาผู้เรียนมากยิ่งขึ้น
 5.8 ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ จัด
 สวัสดิการที่เหมาะสม
 5.9 ปรับปรุงและพัฒนาองค์กรให้เป็นโรงเรียนสมบูรณ์แบบ โดยสนับสนุนและความ
 ร่วมมือกับบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
 5.10 ปรับปรุงและพัฒนาสภาพภูมิทัศน์ของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมี
 บรรยากาศที่ดีอยู่เสมอ

โรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม มีการจัดระบบการบริหารงานออกเป็น 4 กลุ่มงาน
 ตามสายการบริหารงาน ดังนี้

กลุ่มงานบริหารทั่วไป มีการแบ่งภาระงาน ดังนี้

1. งานบริหารทั่วไป
2. งานโรงเรียนกับชุมชน
3. งานอนามัย
4. งานกิจการนักเรียน
5. งานอาคารสถานที่
6. งานระบบดูแลนักเรียน

กลุ่มงานบริหารงานบุคคล มีการแบ่งภาระงาน ดังนี้

1. งานบริหารบุคลากร
2. งานบุคลากร (ทำบัตร / ย้าย / ข้อมูล ฯลฯ)
3. งานทะเบียน ก.พ.7
4. งานบรรจุ / แต่งตั้งบุคลากร
5. งานขวัญและกำลังใจ
6. งานสวัสดิการบุคลากร
7. งานกิจการสหกรณ์

กลุ่มงานบริหารงบประมาณ มีการแบ่งภาระงาน ดังนี้

1. งานการบริหารเงินงบประมาณ
2. งานการเงิน / บัญชี เงินอุดหนุน ฯ และเงินอื่น ๆ
3. งานพัสดุ / ครุภัณฑ์
4. งานแผนงาน (การจัดทำแผนปฏิบัติการ / การศึกษา / แผนพัฒนา ฯ) / การ

ติดตามและประเมินผล

5. งานการจัดวางระบบการควบคุมภายใน / การตรวจสอบภายในสถานศึกษา
6. งานประเมินคุณภาพการศึกษา
7. งานกองทุนต่างๆ / ทุนการศึกษา
8. งานเฉลิมพระเกียรติ / โครงการพระราชดำริ
9. งานสารบรรณโรงเรียน

กลุ่มงานบริหารงานวิชาการ มีการแบ่งภาระงาน ดังนี้

1. งานบริหารวิชาการ
2. งานทะเบียน / วัดผล / งาน GPA / PR
3. งานแนะแนว
4. งานบริการห้องสมุด / แหล่งเรียนรู้

โรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม มีจำนวนนักเรียนประจำปีการศึกษา 2557 ณ เดือนเมษายน 2557 จำนวน 1,338 คน มีการจัดการเรียนการสอนครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม มีจำนวนครู 79 คน สายบริหาร 4 คน สายครูผู้สอน 75 คน จำนวนพนักงานราชการ 3 คน จำนวนนักการภารโรง 5 คน พนักงานขับรถยนต์ 1 คน สภาพแวดล้อมทั่วไปร่มรื่นด้วยบรรยากาศที่สดชื่นด้วยต้นไม้และดอกไม้ที่สวยงามด้วยการจัดระบบได้อย่างเป็นธรรมชาติและมีการดูแลอย่างดีและสม่ำเสมอ บริเวณพื้นที่โรงเรียน 2 หลัง คือ มีอาคารฝึกงาน 2 หลัง มีอาคารหอประชุมโรงอาหาร 3 หลัง มีโรงอาหาร 1 หลัง โรงจอดรถ 1 หลัง สนามฟุตบอลขนาดมาตรฐาน 1 สนาม และลานอเนกประสงค์ 1 ลาน ห้องพิเศษตามกลุ่มงาน / มีห้องวิทยาศาสตร์ตามสาขาวิชา / มีห้องปฏิบัติการทางภาษา / มีห้องสมุด / มีห้องคอมพิวเตอร์ และระบบอินเทอร์เน็ต แต่ยังคงขาดเครื่องคอมพิวเตอร์บริการนักเรียนที่สนใจการสืบค้นข้อมูลทางระบบ / มีระบบสาธารณูปโภคที่ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร ที่ตั้งสถานศึกษาอยู่ในเขต

เทศบาลนครขอนแก่น ไกล้มหาวิทยาลัยขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ด้านคุณภาพ โรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม ได้รับการประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดีมากทุกด้าน การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ

จากสภาพข้อมูลพื้นฐานและการจัดดำเนินการด้านการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้ทันสู่กระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วรรณนิภา ชัตริรัตน์ (2550 : 89-93) ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนทรงวิทยา จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน 1) ด้านบริบท (Context Evaluation : C) ของโครงการ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) ของโครงการ 3) ด้านกระบวนการ (Process Evaluation : P) ของโครงการ และ 4) ด้านผลผลิต (Product Evaluation) ของโครงการ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนทรงวิทยา จังหวัดสมุทรปราการ ปี การศึกษา 2546 จำนวน 160 คน ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบทของโครงการมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการในระดับมากที่สุด 2) ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการเอื้อต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในระดับมากที่สุด 3) ด้านกระบวนการของโครงการเหมาะสมแก่การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในระดับมากที่สุด และ 4) ด้านผลผลิตนักเรียนมีนิสัยรักการอ่านและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ได้ในระดับมากที่สุด

คณินนุช พิจิตรนรการ (2550 : 96) ได้ทำการประเมินโครงการรักการอ่านโรงเรียนพรประสาทวิทยา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์สถานภาพครูผู้สอนและนักเรียนพบว่าครูผู้สอนมีประสบการณ์ทางการสอน 21 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 60.00 การศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าคิดเป็นร้อยละ 53.30 สอนช่วงชั้นที่ 1 และสอนช่วงชั้นที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 50.00 ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 50.70 เพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 49.30 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 33.55 รายได้ของผู้ปกครอง 10,001-20,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 44.10 และผู้ปกครองมีอาชีพอื่นๆคิดเป็นร้อยละ 36.80

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินโครงการรักการอ่านของครูผู้สอนพบว่าด้านบริบทโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมดีด้านปัจจัยเบื้องต้นโดยรวมมีความเพียงพออยู่ในระดับปาน

กลางด้านกระบวนการโดยรวมมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางด้านผลผลิตโดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางและด้านผลกระทบครุมีความคิดเห็นว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนัยรักการอ่านของนักเรียนพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีนัยรักการอ่านมากที่สุดในหัวข้อข้าพเจ้าคิดว่า การอ่านหนังสือเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์

4. ผลการใช้กิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่าน

4.1 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่านพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดคือการค้นหาข้อความจากการอ่านและการตอบปัญหาจากการอ่านส่วนความพึงพอใจของนักเรียนเกี่ยวกับประโยชน์ของกิจกรรมส่งเสริมการรักการอ่านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดคือนักเรียนได้รับความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลินและรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

4.2 พฤติกรรมการรักการอ่านพบว่านักเรียนอ่านหนังสือในเวลาว่างเป็นส่วนใหญ่ใช้เวลาอ่านครั้งละ 30 นาทีเพราะได้รับประโยชน์และได้ความรู้เพิ่มเติมหนังสือที่ชอบอ่านมากที่สุดคือการตูนแล้วจะยืมหนังสือจากห้องสมุดสัปดาห์ละ 1-3 ครั้งและชอบอ่านหนังสือที่บ้านจากการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนให้ความคิดเห็นว่ากิจกรรมน่าสนใจทำให้ได้รับความรู้เพิ่มเติมอยากอ่านหนังสือมากขึ้นและพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้านได้แก่ ฟัง พูด อ่าน เขียน

4.3 ผลการบันทึกการอ่านพบว่าคะแนนบันทึกการอ่านโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 84.7 ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพดีมากโดยมีนักเรียนที่มีคะแนนบันทึกการอ่านอยู่ในระดับคุณภาพดีจำนวนมากจำนวน 27 คนอยู่ในระดับคุณภาพดีจำนวน 12 คนและอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้จำนวน 1 คน

พิณทิพย์ เอี่ยมพริ้ง (2550 : 103-112) ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมการอ่านในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินปัจจัยพื้นฐานด้านภาวะแวดล้อม กระบวนการปฏิบัติ ผลผลิต และเพื่อเปรียบเทียบการประเมินผลโครงการผลการประเมินโครงการส่งเสริมการอ่านในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และขนาดของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร 55 คน ครู 110 คน ผู้ปกครองนักเรียน 135 คน นักเรียน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ผลการวิจัยพบว่า 1. ด้านปัจจัยพื้นฐานด้านภาวะแวดล้อม ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก กระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการ อยู่ในระดับมาก ผลผลิตของโครงการ อยู่ในระดับมาก 2. ผลการประเมินโครงการจำแนกตามขนาดโรงเรียน ขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ผลการประเมินอยู่ในระดับ มาก ปานกลาง มาก และปานกลาง ตามลำดับ ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ และขนาด

กลาง อยู่ในระดับมาก โรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในระดับปานกลาง ด้านผลผลิตของโครงการ
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ อยู่ในระดับมาก โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก อยู่ใน
ระดับปานกลาง 3. การเปรียบเทียบผลการประเมินโครงการทั้ง 3 ด้าน ผลการประเมินโครงการ
จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายคู่ที่แตกต่างกัน
ได้แก่ ครู และนักเรียน มีความเห็นแตกต่างกันด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการ
ผลการประเมินโครงการจำแนกตามวุฒิการศึกษาทุกด้านไม่แตกต่างกัน ผลการประเมินโครงการ
จำแนกตามขนาดของโรงเรียน แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายคู่ที่แตกต่าง
กันได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและโรงเรียนขนาดเล็กมีความเห็นแตกต่างกันด้านกระบวนการ
ปฏิบัติ ระหว่างดำเนินโครงการ และด้านผลผลิตของโครงการ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ และ
โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและโรงเรียนขนาดเล็ก มีความแตกต่างกัน

เววตา พุกษา (2550 : 95-96) ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
ของนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประเมินโดยใช้
รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า
กระบวนการและผลผลิตของโครงการ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ศึกษานิเทศก์ จำนวน 34 คน ผู้บริหาร
จำนวน 16 คน ครู จำนวน 115 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 235 คน รวมทั้งสิ้น
จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติ
ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมิน

1. ด้านบริบทความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ครู เกี่ยวกับด้านบริบท ของ
โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
พระนครศรีอยุธยาเขต 1 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า
มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับมากอย่างละ 3 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยจากมากที่สุด
ได้แก่ วัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน เข้าใจง่าย รองลงมาคือ โครงการส่งเสริมนิสัยรัก
การอ่านของเขตพื้นที่ศึกษากำหนดนโยบายส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของกระทรวงศึกษาธิการ และ
น้อยที่สุดคือความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับกิจกรรม

2. ด้านปัจจัยนำเข้าความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ครู เกี่ยวกับด้านปัจจัย
นำเข้า ของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณา
เป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ ระดับมาก 4 ข้อ ระดับปานกลาง 9 ข้อ
และระดับน้อย 1 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบใน
โครงการ มีความเหมาะสมต่อหน้าที่รองลงมา ได้แก่ สถานที่อ่านหนังสือมีเพียงพอ และน้อยที่สุด
คือ มีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เช่น คอมพิวเตอร์สืบค้นข้อมูลภายในห้องสมุด

3. ด้านกระบวนการความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ครู เกี่ยวกับด้าน
กระบวนการ ของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย
ข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ ระดับมาก 10 ข้อ และระดับปานกลาง 7 ข้อ ข้อ

ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ มีการประชาสัมพันธ์แต่ละโรงเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้น รองลงมา ได้แก่ ความเหมาะสมของกิจกรรมแรลลี่ครอบครัวส่งเสริมการอ่าน พ่อแม่เล่านิทานให้ลูกฟัง และ น้อยที่สุดได้แก่ ความเหมาะสมของเวลาในการจัดกิจกรรม

4. ด้านผลผลิตของโครงการนักเรียนปฏิบัติเกี่ยวกับการอ่านซึ่งเป็นผลผลิต ของโครงการ ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 ส่วนใหญ่มีนักเรียนปฏิบัติ 18 – 21 รายการ มีจำนวน 98 คน คิดเป็น ร้อยละ 41.10 รองลงมา มีนักเรียนปฏิบัติ 14 – 17 รายการ มีจำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 40.90 และน้อยที่สุดมีนักเรียนปฏิบัติ 22 – 25 รายการ มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 เมื่อเทียบกับเกณฑ์ คือ ร้อยละ 80 พบว่า ผลผลิตอยู่ในระดับพอใช้(ร้อยละสะสม = 88.00)

นารีรัตน์ พงษ์จรรย์ (2552 : 75-76) ได้ทำการประเมินโครงการรักการอ่านของ โรงเรียนพนมสารคาม “พนมอดุลวิทยา” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 ซึ่ง ประเมินโดยใช้รูปแบบจำลองชิป (CIPP Model) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินด้านบริบท ด้าน ปัจจัยเบื้องต้น ด้านปัจจัยดำเนินงาน และด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร 5 คน ครูผู้สอน 78 คน นักเรียน 338 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ด้านบริบท ผู้บริหารประเมินว่าโครงการรักการอ่านมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด ครูผู้สอนประเมินว่ามีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้น ครูผู้สอนประเมินว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการดำเนินงาน ครูผู้สอน และนักเรียนประเมินว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิต ครูผู้สอน และนักเรียน ประเมินว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

นฤมล พรหมมาก (2553 : 104) ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมการรักการอ่านของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยพื้นฐานด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ (Context) ด้านกระบวนการปฏิบัติ ระหว่างดำเนินงานของโครงการ (Process) และด้านผลผลิตของโครงการ (Outcome) ตาม ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ครูผู้รับผิดชอบโครงการและนักเรียน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 40 คน ครูผู้รับผิดชอบ โครงการ จำนวน 80 คน ครูผู้สอน จำนวน 120 คน และนักเรียน จำนวน 480 คน รวมทั้งสิ้น 720 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านปัจจัยพื้นฐานด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ด้านกระบวนการปฏิบัติ ระหว่างดำเนินงานของโครงการ ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ด้านผลผลิตของโครงการ ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

งานวิจัยต่างประเทศ

พาโวเนตตี และคนอื่นๆ (Pavonetti & Others. 2000 : Abstract) ศึกษาเปรียบเทียบนิสัยรักการอ่านของเด็กมัธยมต้น ที่ได้รับการเร่งการอ่านขณะที่อยู่ในโรงเรียนประถมกับเด็กนักเรียนที่ไม่ได้รับการเร่งการอ่านในขณะที่อยู่ในระดับประถม โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างเกรด 7 จำนวน 1,531 คน โดยใช้เครื่องมือในการวัดพฤติกรรมการอ่านของเด็ก เป็นการบันทึกการอ่านและการจดจำของเด็ก การจดบันทึกของเด็ก การศึกษาครั้งนี้พบว่า เด็กที่ได้รับการเร่งการอ่านในโรงเรียนประถมศึกษา มีนิสัยรักการอ่านที่ไม่แตกต่างจากเด็กที่ไม่ได้รับการเร่งการอ่านในระดับประถม แต่สำหรับโรงเรียนนอกเขตเทศบาล พบว่า เด็กที่ไม่ได้รับการเร่งการอ่านในโรงเรียนประถมศึกษานั้น มีนิสัยรักการอ่านมากกว่าเด็กที่ได้รับการเร่งการอ่าน

มอร์ริส (Morris. 2002 : 543-A) ได้ศึกษาโปรแกรมการอ่านที่มีอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้ และการประเมินการอ่านเชิงพัฒนาที่เสริมโปรแกรมการอ่านและการตีความระดับความมั่นใจของครูในขณะที่ใช้เครื่องมือประเมินนี้ และศึกษาผลกระทบของแบบประเมินการอ่านเชิงพัฒนาต่อการสอนของครู ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินของโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียนทั้งหมด การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้หลายวิธี ได้แก่ การรวบรวมเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสำรวจผลการศึกษา พบว่า ได้ทราบวิธีการที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อการสอน การประเมินการอ่าน วิธีที่ครูประสมประสานเครื่องมือวัดที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องมือวัดการอ่านเชิงพัฒนาเข้าไว้ใช้ในห้องเรียนของพวกเขา รวมทั้งได้ทราบวิธีการครูโรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้ระบุประโยชน์ของโปรแกรมประเมินการอ่าน พวกเขาได้เป็นผู้เข้าร่วมวิจัย กระตือรือร้นแบบประเมินการอ่านเชิงพัฒนาได้ช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างความสามารถทางการอ่าน วิธีการสอนที่ดีเยี่ยมกับการเรียนรู้ที่โรงเรียนประถมศึกษาภาคใต้

ออยล์ลูต (Oyelude. 2004 : 201-205) ได้ทำการประเมินห้องสมุดเคนเนดีคส์ (Kenneth Dike Library) ประเทศไนจีเรีย หลังจากการประเมินพบว่า

1. ทรัพยากรภายในห้องสมุดมีอย่างเพียงพอและตรงกับความต้องการของผู้ใช้
2. ผู้ใช้บริการห้องสมุดสามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้ดี จากการจัดระบบเป็น

หมวดหมู่

3. ห้องสมุดมีวางแผนกลยุทธ์รูปแบบใหม่ๆ เพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึงวรรณกรรมได้ดียิ่งขึ้น
4. ผู้ใช้ห้องสมุดมีความพึงพอใจในการให้บริการของห้องสมุด ที่เข้าถึงผู้ใช้ ผู้ใช้สามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นโดยผ่านการยืมทางโทรศัพท์และสามารถใช้บริการยืม-คืนระหว่างห้องสมุดได้
5. ข้อเสนอแนะคือห้องสมุดควรจัดการบริการยืม-คืนด้วยตนเองเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้
6. ข้อเสนอแนะคือมีการฝึกอบรมพนักงานในการจัดการทรัพยากรและการบริการ
7. ข้อเสนอแนะคือควรมีการประเมินการให้บริการภายในห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ

เบสเตอร์ (Battle. 2004 : 738-A) ได้ศึกษาผลกระทบเบื้องต้นของการรู้หนังสือ (ILI) ซึ่งอาจมี 2 ด้าน คือ ด้านความกังวลทั่วไป และความกังวลเฉพาะด้านของห้องสมุดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนนานาชาติที่ใช้ห้องสมุดวิทยาลัยชุมชน ความกังวลระหว่างนักศึกษานานาชาติกับห้องสมุดอาจเกิดจากปัญหาเหล่านี้ เช่น อุปสรรคด้านภาษา การสื่อสาร การปรับตัวเข้ากับระบบใหม่ของห้องสมุด และการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมทั่วไป ซึ่งปัญหาทั่วไปของการใช้ห้องสมุดเกิดจากตัวนักศึกษาเอง ซึ่งมีความรู้สึกด้านลบ เช่น ความตึงเครียด ความกลัว ความกังวลใจ ซึ่งอารมณ์เหล่านี้เกิดขึ้นบ่อยครั้งเมื่อนักศึกษาได้รับมอบหมายให้ทำการค้นคว้าวิจัยในห้องสมุด เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ประสบผลสำเร็จในพฤติกรรมเหล่านี้ต้องได้รับการบรรเทา ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้นักเรียนนานาชาติ 2 กลุ่ม ซึ่งได้ลงทะเบียนเรียนในโปรแกรมการพูดภาษาอังกฤษสำหรับผู้ใช้ภาษาอื่น (ESOL) นักศึกษาแต่ละคนจะได้ใช้เครื่องวัดความกังวล และเครื่องค้นพบความกังวลเพื่อให้เข้าถึงระดับความกังวลก่อนและหลังการรักษา กลุ่มที่ 1 (กลุ่มทดลอง) เข้าเรียนการใช้ห้องสมุดเบื้องต้น (โดยใช้ข้อมูลของ Kuhltau's) สืบค้นกลุ่มที่ 2 (กลุ่มควบคุม) ให้ทำงานศึกษาค้นคว้าโดยไม่ได้เรียนการใช้ห้องสมุดเบื้องต้นหรือวิธีการสืบค้นข้อมูลหลังการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ให้คำแนะนำโปรแกรม ESOL วัดระดับความกังวลระหว่างกลุ่ม ANCOVA ได้ถูกใช้เพื่อวิเคราะห์สมมติฐานเปรียบเทียบก่อนทดลองและหลังทดลอง ผลการวิเคราะห์ที่บ่งชี้อย่างแน่นอนว่า ความกังวล ของนักเรียนนานาชาติลดลง เมื่อได้รับรู้วิธีการสืบค้นข้อมูลห้องสมุด

วานอบเบอร์แกน บี. , ดาเอมส์เอ็ม. และ แวน ทิลเบิร์กเอส. (Vanobbergen, B., Daems, M., & Van Tilburg, S. 2009 : 277-287) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองที่ส่งผลต่อนิสัยรักการอ่านของลูก การวิจัยในครั้งนี้เริ่มจากสมาคมอ่านเวสต์เฟลมมิช และ ซึ่งเป็นห้องสมุดประชาชนมีโครงการนำร่องจัดในห้องสมุด 10 แห่งในเมืองเวสต์เฟลมมิชโดยห้องสมุดได้ขอความร่วมมือจาก 82 ครอบครัว ที่มีลูกอยู่ในวัยเรียนเพื่อเข้าร่วม โครงการที่เรียกว่า "สนุกสนานกับหนังสือ" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเพื่อนส่งเสริมการอ่านของเด็ก โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้ (1) สร้างแนวคิดและให้คำแนะนำผู้ปกครองเกี่ยวกับการแนะนำการอ่านให้แก่ลูกๆ และ ให้การสนับสนุนให้สนุกสนานกับการอ่าน (2) นำเสนอหลากหลายตัวอย่างการปฏิบัติ และยังมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ครอบครัวที่มีนิสัยรักการอ่านน้อย จากการสำรวจจากครัวเรือนในเมืองเวสต์เฟลมมิชรวมทั้งสิ้น 3 ครั้ง มีการประเมินโครงการหลังจากการเข้าร่วมโครงการแล้ว ผลการประเมินคือ ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการ มีการแนะนำหนังสือให้ลูกๆ เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอ่านขึ้นผ่านในครอบครัว

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การพัฒนาการเสริมสร้างการอ่านเพื่อกระตุ้นแรงจูงใจให้เกิดนิสัยรักการอ่านของนักเรียนเป็นหน้าที่สำคัญของบุคคลทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว พ่อแม่ ครู อาจารย์ในโรงเรียนที่จะส่งเสริมการอ่านให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่าน เพราะการอ่านช่วยพัฒนานักเรียนด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และพฤติกรรมและการดำรงชีวิต อันจะส่งผลสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม

โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน รวมถึงรูปแบบในการประเมินโครงการมีหลายรูปแบบ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎีจากรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาค้นคว้าดังกล่าวข้างต้น มาใช้ในการประเมินโครงการร้กการโรงเรียนเทศบาลบ้านสามเหลี่ยม โดยประยุกต์ใช้รูปแบบชิปปี้ โดยการประเมินทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY